

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
Первинна профспілкова організація
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили
Південний науковий центр НАН та МОН України
Uniwersytet Rzeszowski (Польща)
Ca` Foscari University, Venice (Італія)
Saarland University (Німеччина)

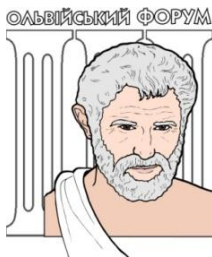

ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2018:
стратегії країн Причорноморського регіону
в геополітичному просторі

XII Міжнародна науково-практична конференція
7–10 червня 2018 р., м. Миколаїв

ТЕЗИ

Політична наука в Україні та зарубіжжі.
Актуальні проблеми міжнародних відносин:
глобальний та регіональний аспекти

Миколаїв
2018

Рекомендовано до друку вченою радою ЧНУ ім. Петра Могили (протокол № 10 від 17.05.2018).

Ольвійський форум – 2018 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XII міжнар. наук.-практ. конф. 7–10 червня 2018 р., м. Миколаїв : тези доп. : Політична наука в Україні та зарубіжжі. Актуальні проблеми міжнародних відносин: глобальний та регіональний аспекти / Чорном. нац. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – 84 с.

Політична наука в Україні та зарубіжжі

УДК 323:37.014.5

Іванов М. С.,

*д-р політ. наук, професор, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕТВОРЕНЬ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ПРІОРИТЕТИ ТА НАСЛІДКИ

Сьогодні можна спостерігати певну інтенсифікацію процесу перетворень у системі вищої освіти, оскільки він охоплює практично всі складові організації та діяльності управлінського регулювання вищих навчальних закладів України. Офіційно виголошеною метою такої перебудови є намагання підвищити якість освіти та поставити її на рівень кращих європейських зразків, що не може не отримати необхідну підтримку як з боку всього суспільства, так і з боку безпосередніх учасників освітянського процесу.

Як будь-який процес, перетворення в системі вищої освіти мають свої позитивні, так і певні негативні сторони. Оцінки позитивних та негативних наслідків змін у системі вищої освіти, значною мірою, можуть сприйматися на суб'єктивному рівні, але є певна практика, яка має шанси бути оціненою достатньо об'єктивно.

У першу чергу, варто порушити питання практики застосування ЗНО при організації вступної кампанії, або набору абітурієнтів. Справедливо було б відзначити, що в цілому вона виправдала себе як доволі ефективний засіб відсіювання претендентів на державне фінансування їх освітянських прагнень. Практика показує, що таким чином вдалося скоротити витрати на навчання за державним замовленням в рази, що є достатньо позитивним наслідком для державного бюджету, але, при цьому, у такі самі рази скоротилися можливості держави впроваджувати власну політику щодо забезпечення підготовки фахівців, яких потребує суспільство і держава.

Крім того, виглядає абсолютно недоречним тотальне застосування ЗНО при вступі на навчання абітурієнтів за власні кошти на контрактній основі. У цьому випадку ЗНО виглядає певним штучним бар'єром, який виконує завдання ускладнення для частини громадян їх освітянських прагнень.

Стосовно змін у системі управління діяльністю вищих навчальних закладів сьогодні реалізується курс на підтримку університетської

автономії. У цілому, цей процес дає можливість навчальним закладам більш адекватно використовувати власну і регіональну специфіку при визначенні змісту навчання. Але надзвичайно небезпечними виглядають тенденції, які породженні «бухгалтерським» підходом у самих університетах, метою якого є заощадження коштів саме на навчальному процесі. Нажаль, реформування системи управління університетами не супроводжується забезпеченням абсолютної пріоритетності навчальної діяльності та її належного фінансування. Більша частина коштів вузів витрачається на їх господарську діяльність, що перетворює навчальні заклади на комерційні установи по зароблянню грошей. Але університет це не той заклад для якого метою діяльності є отримання прибутку. Це спотворює взаємовідносини між тими, хто навчає і тими, хто «підраховує кошти» не на користь тих, хто навчає.

Певне обурення може викликати політика МОН України, щодо організації наукової діяльності вищих навчальних закладів. Мало того, що такого роду діяльність практично не фінансується і зведена до рівня самодіяльності, культивуються абсолютно хибні пріоритети і напрямки розвитку вузівської науки.

Чого варта тільки система оприлюднення результатів наукової роботи викладачів. Нині існуюча практика передбачає розміщення результатів досліджень у виданнях різного рівня виключно за кошти викладачів. Вартість таких публікацій нерідко перевищує розміри заробітної платні викладача. Міністерство освіти і науки України всіляко стимулює науковців до розміщення їх наукових здобутків у зарубіжних виданнях, які внесені до науково-метричних баз, розраховуючи таким чином підвищити якість наукових напрацювань. Але абсолютно очевидним є один з наслідків такої політики, який демонструє абсолютну меншовартість вітчизняних наукових здобутків та стимулює фінансування з боку «мало заможних» викладачів іноземних видань.

Особливе занепокоєння викликають вимоги друкувати матеріали іноземними мовами у супереч їх вітчизняному походженню. у нормах часу, які визначають обсяг виконаної наукової роботи матеріали розміщені іноземними мовами мають багаторазову перевагу над матеріалами опублікованими українською мовою, що виглядає відвертою дискримінацією власної державної мови.

В процесі перетворень у системі вищої освіти існують і інші не менш важливі сторони, але вищезазначені проблеми потребують негайної та першочергової корекції існуючих стратегій реформування системи освіти у Україні.

Громадська Н. А.,
канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРИКЛАДНОГО ПОЛІТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Політичний аналіз, як багаторівнева, теоретико-прикладна, системна наукова дисципліна, спрямована на вирішення пізнавальних і практичних завдань у політико-управлінській сфері та отримання відповідного результату. Західний політолог В. Дан визначає політичний аналіз як «продукування знання про політичний процес і у політичному процесі». Під «продукуванням знання про політичний процес» розуміються фундаментальні дослідження, істотною частиною яких є вивчення політичного процесу як кількох способів функціонування політичних інститутів. Що ж стосується «продукування знання у політичному процесі», то тут йде мова про роботу практичного політолога, тобто про прикладні дослідження. Цим визначенням вчений показує існування двох типів політичного аналізу – теоретичного та прикладного.

Прикладний політичний аналіз здійснюється постійно, оскільки весь час змінюється політичне середовище, все до нових дій вдаються суб'єкти політики. Він набуває специфічного характеру, який відрізняє його від теоретичного, та ототожнюється з поняттям «аналіз державної політики».

Аналіз державної політики являє собою комплекс аналітичних процедур з розробки рекомендацій, щодо процесу вироблення і здійснення державної політики. Здійснення кваліфікованого аналізу політики сприятиме підвищенню ефективності механізмів прийняття державно-політичних рішень відносно гострих актуальних проблем з поточної політичної практики, що є ключовим моментом політичного процесу.

Вкрай необхідним завданням, є донесення аналізу державної політики до широкого загалу за допомогою характеристики поняття й змісту політики, різноманітних підходів до її аналізу та питання здійснення самого аналізу. Важливим аспектом, є огляд етапів процесу аналізу державної політики та надання рекомендацій щодо методології її аналізу.

Процес аналізу державної політики складається з низки етапів, які необхідно пройти, щоб досягти бажаного результату. Виділяють

наступні етапи цього процесу: формулювання проблеми; визначення критеріїв оцінки; вибір альтернативних варіантів; оцінка альтернативних варіантів; розробку рекомендацій; презентація рекомендацій. Кожен з цих етапів може складатися з окремих підетапів та інших компонентів.

Першим і найважливішим етапом процесу аналізу політики є формулювання проблеми політики. Від правильності формулювання проблеми великою мірою залежить ефективність її подальшого вирішення. Як вдало зазначає український дослідник В. Тертичка: добре сформульована проблема – це напіввирішена проблема. На цьому етапі, перш за все, необхідно чітко окреслити проблемну ситуацію, правильно визначити і структурувати проблему. Вирізняють три категорії проблем політики: добре структуровані, помірно структуровані, погано структуровані. Варто звернути увагу, що більшість важливих проблем політики є погано структурованими, особливістю яких є вимога активної участі аналітика у визначенні природи проблеми як такої. Це найскладніший етап процесу аналізу політики, який впливає на успіх його наступних етапів. Він, у свою чергу, складається з наступних підетапів: збирання інформації; визначення проблеми та її масштабу; вибір і пояснення основних цілей та обмежень; обрання способу розв'язання проблеми.

Для того, щоб вибрати один варіант вирішення проблеми, необхідно визначити критерії оцінки, за якими відбуватиметься вибір одного із запропонованих варіантів вирішення проблеми. Критерії поділяються на оціночні (результативність, ефективність, справедливість) та практичні (адекватність, реагування, прийнятність, політична здійсненність, простота в адміністративному забезпеченні). Отже, суть другого етапу процесу аналізу політики полягає у переході від загальних ідей до специфічних критеріїв оцінки можливих варіантів політики. Набір критеріїв має охопити всі значущі аспекти поставлених цілей. Варто пам'ятати, що правильно обрані критерії є підставою для оцінки ступеню просування до поставленої мети.

Прийняття рішення щодо здійснення певної політики передбачає вибір однієї альтернативи з кількох можливих, тому наступним важливим етапом процесу аналізу політики є вибір альтернативних варіантів. Це найбільш творчий етап, суть якого полягає у розробці придатного набору альтернатив, які можуть досягти цієї мети. Джерелами вироблення альтернативи можуть бути: урядові структури або адміністративні органи, індивіди та групи поза урядом, засоби масової інформації, власне процес аналізу, пілотні програми тощо.

Визначивши варіанти вирішення проблеми та критерії їх оцінювання, можна здійснити оцінку та порівняти альтернативні варіанти політики. Оцінювання альтернатив передбачає виконання трьох пов'язаних між собою завдань: прогнозування впливів альтернатив; оцінювання цих впливів з позицій обраних критеріїв; порівняння альтернатив за несумірними критеріями. Це також дуже відповідальна ланка процесу аналізу політики, оскільки розв'язання проблем потребує належного підходу до визначення альтернатив та їх впливів на обрані цілі. Для виробників політики здійсненність впровадження альтернатив є основним критерієм у процесі прийняття рішень.

Розроблення рекомендацій є одним з основних етапів процесу аналізу політики. Саме завдяки виробленню рекомендацій, теоретичні уявлення про різні оціночні та практичні критерії вибору можливого варіанту вирішення проблеми перекладаються на мову конкретного рішення. Цей етап синтезує найважливіші результати, що впливають з попередніх етапів процесу аналізу політики. Рекомендації повинні містити вимоги щодо реальних дій, а не дій, які тільки передбачаються. Дуже важливо, щоб рекомендації були чіткими, практичними, переконливими і логічними.

Презентація рекомендацій клієнтові – це фінальний етап процесу аналізу політики і дуже відповідальна частина роботи аналітика політики. Вважається, що загальний успіх або невдача виконання проекту на третину залежать від того, як були подані його результати. Підготовка письмового звіту або усна презентація має бути спрямована на представлення чіткого, лаконічного повідомлення, де на підставі проведеного дослідження клієнтові надається порада щодо вирішення проблеми політики. Цей етап процесу аналізу політики не є протокольним заходом, він передбачає обмін думками та дискусії з метою вироблення досконалого рішення.

Результатом процесу аналізу державної політики є рекомендація або порада, яка розробляється аналітиком політики на замовлення клієнта. Це вимагає від аналітика дотримання у стосунках з клієнтом певних етичних норм, оскільки уникнути конфлікту цінностей дуже складно. Головні умови успішної роботи аналітика політики – це поєднання глибоких теоретичних знань та практичних навичок з аналізу політики. Також головним завданням, яке стоїть перед аналітиком політики є комплексна інтеграція методів аналізу політики в систему прийняття та реалізації державно-політичних рішень.

Чупрін Р. В.,
канд. політ. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

БОНУСНІ ВИБОРЧІ СИСТЕМИ: ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Криза у відносинах міського голови та міської ради міста Миколаєва, яка розгорнулася у 2017–2018 рр. продемонструвала недосконалість вітчизняного виборчого законодавства у сфері місцевих виборів. Законодавець не передбачив ту ситуацію, що міський голова, здобувши під час виборів абсолютну більшість голосів виборців, не матиме достатнього рівня підтримки у депутатському корпусі міської ради через слабкі електоральні результати партії, що висунула його кандидатуру на посаду мера. Страховку від такого дестабілізуючого співвідношення сил у місцевому самоврядуванні (а інколи і в парламенті) в світовій практиці створюють через застосування бонусних виборчих систем.

Бонусна виборча система – це різновид системи гарантованого розподілу мандатів, за якої одна чи більше політична партія (блок партій) за виконання певних умов одержує додаткові (бонусні) мандати в результаті дії механізмів, які не розповсюджуються на решту партій (блоків). Як правило, бонусні мандати надаються політичній партії, що показала найкращий електоральний результат.

Сутнісними характеристиками бонусних виборчих систем можна вважати: тип бонусу (фіксований бонус для переможця; фіксований сумарний бонус для переможців; нефіксований бонус; бонус, що гарантує здобуття абсолютної більшості мандатів), джерело бонусних мандатів (спеціально зарезервовані мандати; мандати за рахунок інших партій, що пройшли до виборного органу; мандати за рахунок партій, що не пройшли до виборного органу), раунди нарахування бонусів та зв'язок при нарахуванні бонусів між виборами різних рівнів. Виходячи із наведених характеристик, пропонується виокремити низку різновидів бонусних виборчих систем.

Системи з фіксованим сумарним бонусом передбачають, що сумарний розмір бонусу відомий ще до початку виборів, але на бонусні мандати можуть претендувати одразу декілька політичних партій, і визначити мінімально можливий бонус для кожної з них до завершення виборів неможливо.

Система з фіксованим бонусом для переможця виборів передбачає, що партія, яка здобула більшість голосів виборців у межах всієї країни,

гарантовано має додатково одержати певну заздалегідь зарезервовану кількість мандатів у парламенті.

Системи з нефіксованим залишковим бонусом надають партії з найкращим результатом на виборах в якості бонусу мандати, які мали б сумарно одержати партії, що не подолали такий бар'єр за пропорційної системи партійних списків.

Система з додатковими бонусними мандатами передбачає, що партія, яка здобула просту більшість голосів, може бути винагороджена бонусними мандатами у кількості, що дозволить їй мати абсолютну більшість у парламенті. Чисельний склад парламенту в такому разі є нефіксованим і збільшується за рахунок таких бонусних мандатів.

Двораундові бонусні виборчі системи з фіксованим бонусом передбачають можливість проведення голосування за партійні списки у два тури. При цьому партія, що здобуває більшість голосів виборців, одержує бонус незалежно від того, у якому турі вона здобула перемогу.

Двораундові бонусні виборчі системи з нефіксованим бонусом у другому раунді, який гарантує одержання абсолютної більшості мандатів, передбачають нарахування бонусів для політичної партії виключно за результатами другого туру.

Бонусні виборчі системи для виборів різних рівнів передбачають одночасне проведення декількох виборів, наприклад, виборів до міської ради та виборів міського голови. Політична партія або партійна коаліція висуває кандидатуру на посаду мера міста та висуває список кандидатів до міської ради. Виборець має підтримати одночасно і виборчий список партії, і кандидатуру, висунуту нею на посаду мера. Переможцем виборів мера стає кандидат, що здобуває просту більшість голосів. Разом з тим, виборчий список партії або коаліції партій, що висунула кандидатуру переможця, автоматично отримує 2/3-х місць у міській раді. Решта мандатів, розподіляється між іншими списками пропорційно до отриманого ними числа голосів виборців. Ця система може функціонувати у варіанті виборів мера за системою абсолютної більшості.

Загалом, бонусні виборчі системи, хоч і залишаються відносно рідкісними у світовій виборчій практиці, є реальним інструментом, який дозволяє законодавцю гарантувати формування стабільної більшості у представницьких виборних органах або у відомій мірі збільшити вірогідність формування такої більшості за рахунок надання найбільш успішним партіям додаткових мандатів. У цьому контексті перспективи використання бонусних виборчих систем принаймні на місцевому рівні мали б стати предметом вивчення вітчизняної політичної науки.

Курілло В. Є.,
*канд. іст. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

**СКЛАДОВІ ОБ'ЄКТИВНОГО ЧИННИКА
ЕРОЗІЇ АПАРТЕЇДУ В ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ
(кінець 1970-х – початок 1990-х років XX ст.)**

Падіння системи апартеїду в ПАР на початку 90-х років XX століття найбільш чітко позначилося у скасуванні системоутворюючих расистських законів, у провалі політики «бантустанізації» африканського населення, в знятті заборони на діяльність політичних партій і рухів борців проти апартеїду і в прийнятті нової Конституції, яка створила правову базу розвитку багаторасової демократії у Південній Африці.

Краху апартеїду передував тривалий період його кризи, який містив специфічні фактори як суб'єктивного так і об'єктивного порядку. У суб'єктивному факторі першочергове значення мав організований опір расистському режиму на внутрішній і міжнародній арені (в т. ч. збройна боротьба визвольних сил). У об'єктивному факторі провідну роль відігравала ерозія апартеїду – процеси і зміни в політичній, соціально-економічній та духовній сферах життя суспільства, які розвивалися переважно стихійно і поволі де-факто підривали узаконену систему расової сегрегації та дискримінації у Південній Африці. Значна частина цих змін відбувалася в прихованій (латентній) і напівприхованій формі навіть всупереч бажанням правлячої білої меншості.

Тобто кажучи, в суб'єктивному плані мала місце більш-менш усвідомлена і керована боротьба проти апартеїду суб'єктів політики, в об'єктивному – поступова ерозія апартеїду в результаті неорганізованих і некерованих процесів руху народних мас у соціально-економічній та політичній сфері. У плані методології певне положення цілком відповідає ідеї вирішальної ролі народних мас в історичному розвитку суспільства.

Оскільки наукова література зосередила основну увагу на розкритті суб'єктивного фактора, то досить актуальним є аналіз менш освітленого об'єктивного фактора в головних його компонентах.

1980-ті роки відзначені в ПАР інтенсивною урбанізацією африканського населення. Сотні тисяч африканців у пошуках заробітку і кращих умов життя мігрували з відведених їм законом резервацій-

бантустанів у міста по всій країні. Їх частка збільшилася у зонах «змішаного» проживання багатьох міст і перевищила частку білих. Деякі зони, офіційно позначені як «тільки для білих», вже не відповідали цій установці.

У ті ж роки відбулося помітне зростання кількості африканців, які закінчили школу. У 1986 р. число випускників-африканців зрівнялося з кількістю білих випускників. Як наслідок, змінився склад студентів університетів. Якщо в 1967 р. африканці становили лише 7 % студентів південноафриканських університетів, то до кінця 1980-х вже понад 40 %.

Зростання освітньої підготовки африканців відбилося на расовому складі робочої сили. Якщо в 1965 р. африканці становили лише 20 % працівників середньої кваліфікації, то до 1985 р. їх частка збільшилася вдвічі до 40 %. Серед висококваліфікованих робітників за цей же період їх частка зросла з 25 % до 32 %. У міру розмивання расових бар'єрів в індустрії все більше африканців ставало кваліфікованими працівниками. У такій великій промисловій компанії як АЕСІ за 10 років частка кваліфікованих робітників-африканців зросла з 0,4 % до 16,5 %. Аналогічні процеси відбувалися в добувній галузі промисловості і навіть у банківському секторі економіки.

Природним результатом вищевказаного стало зростання доходів африканців. З 1970 р. по 1985 р. частка доходів африканців у загальних для всієї країни піднялася з 32 % до 45 %. Зростання доходів спричинило збільшення споживчих витрат африканців і посилення їх значення на ринку товарів і послуг. Особливо помітно ця тенденція проявилася у зростанні витрат африканців на купівлю автомобілів, на житлове будівництво, туризм тощо.

Ще одним компонентом ерозії апартеїду стало зростання кількості будинків у власності африканців, що було юридично неможливо до 1978 р. Якщо у 1983 р. частка африканців становила 13 % дозволеного домобудівництва, то у 1985 р. вже 33 %, а у 1987 р. – 57 %.

Помітно збільшилася кількість африканців, які займалися «неформальною» (неліцензованою) трудовою діяльністю, у першу чергу, роботою на таксі (мікроавтобуси). Також було створено близько 300 тис. робочих місць, а інвестиції були еквівалентні двом золото-добувним шахтам.

Кількісний ріст особистого автотранспорту і розвиток індустрії таксі зробили супермаркети «білих передмість» цілком доступними для африканців. У сфері торгівлі спиртним тільки 500 з 20 тис. специфічно південноафриканських питних закладів під назвою «шібіін» (їх сукупний річний дохід оцінювався у 600 млн. рандів) мали ліцензію. З 350 тис. африканців, які щорічно прибували на ринок праці,

близько 150 тис. поповнювали «неформальний» сектор, 100 тис. – сферу малого бізнесу і 100 тис. – великий бізнес або залишалися безробітними. При цьому «неформальний» сектор економіки ріс переважно за рахунок африканців. У ньому були зайняті один з 13 «кольорових», кожен сьомий індієць і кожен четвертий африканець.

Посилення ролі африканців у сфері праці спричинило зміцнення африканських профспілок. Якщо на початку 1970-х років африканські профспілки ледь існували, то до кінця 1980-х вони стали грати важливу роль в економіці і політиці, відсунувши профспілки білих на другий план. Як наслідок, профспілки білих пішли від заборони прийому африканців і стали поповнювати ними свої лави. Так, у 1988 р. профспілка Асоціації громадських службовців відкрила членство для представників усіх рас і вже до кінця 1980-х близько 10 % її складу становили африканці.

У сукупності, зазначені зміни, разом з іншими аналогічними явищами, розхитували і підривали систему апартеїду. Їх об'єктивний характер посилив позиції противників расистського режиму і не дозволив владі Преторії якимось чином перешкодити падінню апартеїду.

УДК 321.01

Соловійова А. С.,

*канд. політ. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

«ФІЛОСОФІЯ НАДІЇ» Е. БЛОХА

Неомарксистські концепції, незважаючи на деяку категоричність і неоднозначність, мали істотний вплив на сучасну політичну думку, причому не тільки лівого і ліворадикального напрямку. На них орієнтувалися «нові ліві», котрі протиставляли себе як буржуазним політичним силам, так і соціал-демократам та комуністам. Неомарксизм був взятий за ідейну основу цілого ряду важливих суспільно-політичних рухів (напр., т. зв. студентської революції 1968 р.). Розвиток марксизму в сучасному світі відбувається в рамках більш широкого інтелектуального руху, який часто загалом називають «критичною теорією». У цілому неомарксизм відбивав пошук марксистськи орієнтованими мислителями «третього шляху», вільного як від буржуазності, відчуження та маніпуляцій масовою свідомістю, так і

від тоталітаризму з властивими йому засиллям бюрократії та державної ідеології. Соціально-політичні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, багато в чому підтверджують правоту дослідників, що працюють у неомарксистському напрямку. Одним з найбільш цікавих представників цього напрямку є Е. Блох.

Ернст Сімон Блох (1885–1977) – німецький філософ, соціолог і публіцист неомарксистської орієнтації; творець «філософії надії» й «онтології «ще-не буття», який увійшов в історію філософської й політичної думки у першу чергу як автор тритомної праці «Принцип надії». Зроблена ним енциклопедична спроба виправдання утопії, давши їй нову інтерпретацію, привернення уваги до феномену надії значно вплинула на сучасних мислителів. Він був учасником діалогу марксизма й християнства; критично підтримував «нових лівих» та студентський рух 1960-х років.

Е. Блоха постійно критикували, на Заході, за його неомарксистські погляди і спроби синтезувати марксизм з іншими ідеологіями і філософіями, проте неоднозначно він був прийнятий і у соціалістичних країнах. Г. Лукач характеризував мислення Блоха як поєднання «лівої моралі» і «правою теорії пізнання». М. Горькаймер оцінював його погляди як «занадто комуністичні», у результаті чого Е. Блоху було відмовлено в прийнятті до Інституту соціальних досліджень. У радянській літературі творчість Е. Блоха отримала однозначно негативну оцінку, за радянських часів жодна з його робіт не була перекладена і він залишався забороненою фігурою для дослідників.

З точки зору, перспектив розвитку марксистської теорії, погляди Е. Блоха можуть становити великий інтерес. Саме марксизм послужив відправним пунктом його міркувань про утопію. Зрозуміло, Е. Блох був схильний до різноманітних впливів, але марксизм став стрижнем його теоретичної концепції. Незадоволеність теперішнім є найбільш істотною рисою утопізму як світовідчуття, властиве Блоху. Він бере на озброєння відому критику Марксом утопії як досконалого стану суспільства, як деякої ідеальної, статичної й самодостатньої конструкції, одного разу спорудивши яку, ми доводимо історію до кінця.

Е. Блох став по суті першим мислителем ХХ століття, який наповнив поняття «утопія» абсолютно новим змістом: не як проєкт майбутнього, не як негативне позначення чогось нездійсненого і примарного, як це було раніше, а як невід’ємна якість людського існування і світу в цілому. Концепція утопії, що розуміється філософом як постійне дослідження прихованих можливостей світу, актуалізація чогось реально присутнього, але ще не проявленого. У

кінцевому рахунку утопія, згідно логіці Блоха, виявляється тісно пов'язаною з протилежною їй матеріальністю і проявляється у будь-якому творчому акті.

Найважливішою рисою, фундаментом думки Блоха була онтологія процесів, яку сам він назвав онтологією «ще-не-буття». І утопія в його онтології іманентна світу, без неї не існують ні людина, ні буття, що її оточує. Блох називає її конкретно (тобто реально можливою) утопією. Утопія проростає зсередини світу як результат певних історичних обставин і тенденцій.

Притаманність утопії світу, її необхідна присутність у будь-якому творчому акті надають їй об'єктивності особливого роду. Немає сенсу нарікати на утопічність якихось проєктів, на їхню нездійсненність. Блох наполягає на тому, що у науковому пізнанні, у релігійній практиці, у художній творчості нас супроводжує утопічне мислення як реалізація прихованих можливостей світу, актуалізація чогось реально присутнього, але ще не проявленого. Утопічний світогляд є світоглядом критичним, а тому негативним. Проте негативність розуміється не як банальне руйнування, а як конкретна, вкорінена в об'єкті критика.

Трактування Блохом феномена надії є практично-діяльною. Надія завжди пов'язана з дійсністю, спирається на неї і опосередковує її. Багатство надій пов'язано з багатством практики. Надія в блохівському розумінні не послаблює, а посилює практично діючого індивіда. Надія – це не тільки афект очікування, не тільки рух душі, а й утопічна функція, що впливає на історичний процес і соціальне життя. Саме в функціональному розумінні надії полягає новизна підходу Блоха. Якщо феномен надії та утопізму притаманний будь-якій людині, то тим самим змінюється уявлення про рушійні сили розвитку самого суспільства і людини. Утопія та її прояви в різних формах стають продуктивною силою.

Блоха також цікавила суспільна перебудова, перетворення об'єктивного світу. Він пов'язував свої надії з соціалістичним робітничим рухом й з партією, яка його представляє. У різний час ці партії були різні, проте саме соціалізм служив для нього найбільш близьким й реальним орієнтиром. Актуальність його концепції для сьогодення підкреслює той факт, що генезис європейського соціал-демократичного руху як такого, варто співвідносити в тому числі й з нео-марксистською інтелектуальною традицією, одним з найяскравіших представників якої є Е. Блох.

Лушагіна Т. В.,
*канд. політ. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СПРОМОЖНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА»

Рекорфа децентралізації та місцевого самоврядування в Україні передбачає створення «спроможних територіальних громад». Виникає питання: яка ж територіальна громада є спроможною? І чим вона відрізняється від територіальних громад, що існували до початку реформ.

Основною ідеєю реформи децентралізації є передача повноважень в регіони, що супроводжується укрупненням адміністративно-територіальних одиниць. Найменшою адміністративно-територіальною одиницею має стати об'єднана територіальна громада. Отже, варто виділити три основних поняття: «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», «спроможна територіальна громада».

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 1997 року, територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 2015 року, об'єднана територіальна громада – адміністративно територіальна одиниця в Україні, утворена шляхом добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, з адміністративним центром (населений пункт – село, селище, місто), який має розвинуту інфраструктуру і, як правило, розташований найближче до географічного центру території об'єднаної територіальної громади.

Відповідно до «Методики формування спроможних територіальних громад» від 2015 року, спроможна територіальна громада – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Отже, територіальна громада – це жителі об'єднані в межах адміністративно-територіальної одиниці, об'єднана територіальна громада має стати самою територіальною одиницею, спроможна територіальна громада вже передбачає певну здатність громади вирішувати проблеми місцевого значення. Тобто, спроможна територіальна громада передбачає:

- здатність органів місцевого самоврядування професійно та кваліфіковано виконувати свої повноваження, приймати ефективні рішення;

- здатність самої територіальної громади брати активну участь у розвитку своєї громади, контролювати діяльність органів місцевого самоврядування, для запобігання недоцільного використання коштів громади;

- достатній рівень фінансового забезпечення для ефективного розвитку громади;

- здатність територіальної громади справлятися з трудовими міграціями та залучення молоді до розвитку територіальної громади, що передбачає створення та надання робочих місць;

- здатність територіальних громад до ефективного планування розвитку своєї громади;

- створення дієвої системи надання послуг у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства.

Якщо ж територіальна громада не може забезпечити всі вищезазначені пункти, то є два шляхи до вирішення проблеми: перший – об'єднуватися з більш успішними територіальними громадами та другий – укладати договір про співробітництво територіальних громад.

Отже, спроможна територіальна громада – це громада, яка може ефективно вирішувати проблеми місцевого значення, вчасно приймати рішення, що сприяють розвитку регіону, враховуючи особливості історичних та культурних надбань.

УДК 316.346.32-[053.6+323.2](477)

Орленко М. В.,

*канд. політ. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПРІОРИТЕТИ МОЛОДІ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні відбувається ряд різних трансформаційних процесів, які впливають на розвиток не лише молоді, а і всього

населення країни. Молодь була, є і буде рушієм прогресу, однією з найактивніших, інноваційних та гнучких частин громадянського суспільства. До того ж, молоде покоління є осередком нових знань й вмінь, виступає ресурсом, замовником і виконавцем різних прогресивних ідей та міжнародних практик. З іншої сторони, молоді необхідна увага старшого покоління, його досвід та підтримка.

Україна обрала європейський вектор розвитку, що надало поштовх молоді розширити власний кругозір, активізувати міжнародний науковий обмін студентами та створити простір для реалізації спільних міжнародних молодіжних проектів. Отримавши скасування візового режиму, молодь, студенти, члени громадських організацій мають змогу вільно пересуватися по території ЄС, вчитися і всебічно розвиватися. Так, за 2017 рік, молоді лідери України та країн Європи спільно працювали над розробкою новаторських ідей, проектів, заходів для посилення культурного, освітнього, соціального потенціалу молоді різних європейських країн.

Створення та реалізація міжнародних проектів сприяє інтернаціоналізації молодіжних громадських організацій, посиленню діалогу влади та молоді з питань молодіжних реформ, проведенню масових заходів, інформаційно-просвітницьких кампаній, створенню нових методів й форм роботи з молоддю, а також підтримки заходів з міжнародної мобільності молоді. Такий досвід сприяє налагодженню конструктивної співпраці між молодіжними лідерами та державними органами влади в напрямі запровадження транснаціональних заходів, присвячених освітньо-культурним напрямам, неформальній освіті, тощо. Окрім того, участь у впровадженні міжнародних проектів на українську практику спонукає молодь до участі у громадсько-політичному житті українського суспільства.

Однак, зараз в Україні наявний ряд кризових явищ, що виходять далеко за межі економіко-соціальних відносин. Адже, система життєвих цінностей та пріоритетів, що на сьогодні склалася у молодого покоління, є змінною і нестабільною та залежить від ряду зовнішніх та внутрішніх чинників, що панують у суспільстві. Ця ситуація не дозволяє представникам української влади у повній мірі усвідомити ряд важливих проблем та інтересів молоді, що в свою чергу, спонукає молоде покоління до пошуку нових перспектив і можливостей для реалізації власних соціальних, культурних, економічних ідей та потреб через залучення міжнародних практик.

Так, за підрахунками «Укрінформ» – мультимедійної платформи іномовлення України, у 2016–2017 рр. майже 55 % молодих людей у віці від 18 до 29 років мають намір виїхати з України. Тобто, кожен третій українець розглядає можливість виїхати з країни прямо зараз.

Підтвердженням такого показника є і результати соціологічного дослідження «Молодь України – 2017», які вказують на те, що однією з найголовніших проблем для еміграції молоді з України є – бажання підвищити матеріальний добробут або заробити грошей (54,1 %). Таке бажання молоді є наслідком складної соціально-економічної ситуації в нашій країні. Окрім того, серед інших причин можливої еміграції респонденти називають відсутність можливостей роботи в Україні, порівняно з іншими країнами, та відсутність в Україні реальної демократії та законності, тощо.

Як бачимо, відтік молодого покоління є надзвичайно назрілою й актуальною проблемою для нашої країни, насамперед, – це зменшення населення та виїзд освіченої молоді в пошуках кращого життя за кордон. Така ситуація повинна спонукати органи влади налагоджувати двосторонній діалог з молоддю та впроваджувати обґрунтовану молодіжну політику, націлену на розвиток правових, соціальних, гуманітарних, фінансових та економічних передумов активності, розвитку та діяльності молоді.

УДК 323.1

Колесніченко Н. М.,
*старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

1. Події останніх років свідчать про колосальне значення, яке мають у житті людини і суспільства соціально-психологічні настанови, стереотипи, настрої. Практичний досвід сьогодення свідчить про те, що без уваги до етнічної, релігійної та професійної психології, до традицій та успадкованих засобів інтелектуального та емоційного освоювання дійсності неможливо розібратися в сучасному житті.

Термін «менталітет» вперше ввели у науковий обіг представники французької школи «Анналів» Л. Февр і М. Блок. Найбільшого поширення він набув у 60-х роках ХХ ст. Розуміння цього поняття як «бачення світу», чи вужче – «спосіб думання», найближче передає той зміст, що в нього вкладали свого часу згадувані дослідники, коли застосовували його до психології народів минулих епох.

Досить часто у науковій літературі зустрічаються такі визначення, як «дух народу», «духовний склад нації», «національний характер»,

що за своїм змістом практично є нічим іншим як історичними попередниками сучасного поняття ментальності.

Ментальність зберігає генетичний код народу, допомагає зрозуміти закономірності розвитку культури, суспільної моралі, на її основі виникає відчуття національної ідентичності.

Ментальність – це сукупність настанов, схильностей індивіда чи соціальної групи діяти, мислити, відчувати і сприймати світ певним чином; дещо відмінним від сприйняття іншими соціальними спільнотами. Ці стереотипи духовності залежать від народних традицій, національної культури, соціального досвіду, нарешті, екологічного стану довкілля і здебільшого діють на рівні несвідомого, психологічного регулювання та застосування. Менталітет – це традиційний вияв світосприйняття людиною, нацією, народом, зумовлений історичним досвідом і національною культурою. Цим визначаються його місце та значення в духовності народу чи людини.

2. Поняття національний характер охоплює типові якості і психологічні особливості етнічної групи, яка має спільну територію, мову, історію, культуру, звичаї, символи, що відрізняють її від інших народів.

Культура нації створюється протягом дуже довгого часу, починаючи з прообразів етнічної міфології і закінчуючи сучасною поетичною творчістю. Світовідчуття прадавніх українців органічно увійшло у ментальність їхніх нащадків. Національні образи світу (часто підсвідомі), стереотипи поведінки, психічні реакції або оцінки певних подій чи осіб, завжди є відображенням етнічної ментальності, тобто того, що можна назвати «духом народу». Національні відмінності – це перш за все відмінності в психології мислення, які відображаються насамперед у мові, а також у розумовій творчості, що впливає з ментальності етносу.

Отже, національний характер найповніше відображається саме у культурі, в інтелекті нації. Але не варто забувати, що будь-які узагальнюючі характеристики етносу завжди будуть відносинами у порівнянні з іншим етносом.

3. Ментальність будь-якого етносу не є щось стале, закам'яніле, нерухоме. Навпаки, вона є діяльному феноменом. Та все ж таки є щось константне у самому цьому діяльнішому вияві, а саме – програма, комплекс діяльності, дій та вчинків певної групи духовно споріднених індивідів, які не усвідомлено реалізуючи цю програму, відтворюють те безтілесно-специфічне, що є етнічним.

Можна виділити такі особливості ментальності:

– ментальність нації, як специфічний спосіб сприйняття і розуміння етносом свого внутрішнього світу та зовнішніх обставин виробляється

під впливом багатовікових культурно-історичних, геополітичних, природно-кліматичних та інших чинників. Їх зміна детермінує і певну еволюцію ментальних властивостей. Однак, саме ментальність долає історичні епохи, зберігає код націй. Вона не може змінитися протягом життя одного або кількох поколінь. Соціальні катаклізми можуть істотно впливати на форму вияву і навіть деформувати окремі риси націй;

- цей феномен має передусім практичне спрямування: перевірений поколіннями досвід орієнтує людей на те, що потрібно використовувати і розвивати, а чого уникати, як вижити і утвердитися в навколишньому світі;

- ментальність не має внутрішньої диференціації на моральну, політичну та інші складові частини, а є цілісним духовним утворенням;

- ментальність нації визначається в домінуючих життєвих настроях, у характерних особливостях світосприйняття, у системі моральних вимог, норм, цінностей і принципів виховання; у формах взаємин між людьми та родинних засадах; у національному характері та темпераменті; у різних компонентах культури етносу, в тому числі й політичній.

Тільки загальнодержавна реалізація потенціалу українського менталітету, що втілює певний набір основних особистісних ознак, настанов, вірувань, цінностей, умонастроїв, здатна ушляхетнити життєдіяльність народу, успішно вирішувати проблеми міжнаціональної напруги, економіки, державотворення, громадянської позиції.

Категорія «ментальність» належить до числа глобальних психологічних універсалів, яка завжди вбирає, у якості обов'язкового компонента, залишки досвіду попередніх генерацій певної нації. Численні дослідники наводять кілька базових взаємопов'язаних особливостей ментальності українства, серед яких: екзистенціальний індивідуалізм, егоцентризм, інтроверсивність (спрямованість психіки на внутрішній світ), есканізм (прагнення до ілюзорного мрійництва), консерватизм, кордо-центричність (від лат. cordis – серце), громадo-центризм, загальна аполітичність, анархічність.

Геополітична межовість України, яка знаходиться на межі двох цивілізацій – західної і східної, і тому ставала ареною зіткнення цих двох великих світів, – теж відіграла не останню роль в усталенні українського індивідуалізму. Постійна екзистенційна напруга в житті спонукала мирних українських хліборобів шукати підґрунтя власного існування у певні індивідуальні трансценденції буття, у прагненні втекти від здебільшого жахливої реальності до шлюзованого мрійництва.

Інтервертивний індивідуалізм пересічного українця має за підсумок егоцентризм, який призводить до браку дисципліни, знецінення власних авторитетів, нездатності створити свою владу, а головне – утримати її. Індивідуалізм української ментальності виступає важелем для виникнення загального анархізму, який детермінує державну неспроможність українства, його нездатність до інтеграції. Але і своєрідний індивідуалізм традиційної української ментальності може виступати важливою передумовою для позитивних зрушень. Індивідуалістично влаштоване українство тяжіло до громадської спільноти. Для українців громада є у певному сенсі тією ж родиною, лише у іншій царині стосунків. Маючи індивідуалістські кордо-центричні настанови, українство відтворює взірці родинних взаємин у суспільно-політичній галузі через створення локальних громад, які діють на тотожних родинних засадах.

Історична реальність дає нашому народу яскравий досвід психолого-соціального виміру, дух українського етносу виявився здоровим морально і психологічно, з'єднав розум і сили його на побудову держави, нищеної більше трьох століть. Український етнос сьогодні відроджує мову і культуру, систему державних інститутів та міжнародного життя. І це – не завдяки, а в супереч обставинам! Цим Україна підтвердила, що менталітет українського етносу є сформований історично не на деструктивних, а на конструктивних духовно-творчих джерелах, на силі гуманізму, життєлюбства, життєпримирення з представниками інших етносів в межах своєї території.

УДК 355.425.4

Шкірчак С. І.,
викладач,

Шкірчак К. П.,
викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КРИТИКА МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ООН У ПОГЛЯДАХ ПРЕДСТАВНИКІВ АМЕРИКАНСЬКОЇ ШКОЛИ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

У контексті ідеї розгортання на Сході України миротворчої місії під егідою ООН постає необхідність в аналізі ефективності подібних місій. У цьому аспекті пропонуємо звернути увагу на погляди

представників американської школи політичної науки щодо ефективності миротворчих місій ООН.

Одна з основних функцій ООН – проведення миротворчих операцій. Однак, за інформацією Ч. Альгера, сили ООН часто не в змозі реально вплинути на завершення збройного конфлікту. Цьому є ряд причин. ООН часто змушена діяти в державах, що володіють значною територією, і невелика кількість миротворців просто не в змозі забезпечити контроль над ситуацією в масштабах всієї країни. ООН в більшості випадків діє із запізненням. Так, нерішучість членів Ради Безпеки ООН не дозволила вчасно ввести миротворчі війська в Руанду, що призвело до геноциду в цій країні. У багатьох випадках, війська і фахівці ООН виводяться з країни занадто рано, ще до того, як там сформується дієздатна влада. Крім того, більшості випадках, держави члени ООН в неохоче фінансують миротворчі операції і надають свої військові контингенти.

Д. Соренсон, автор книги «Політика миротворчості після холодної війни», вказує, що успіх або невдача тієї чи іншої миротворчої операції залежали від багатьох чинників. Наприклад, Сальвадору і Мозамбіку миротворці ООН допомогли пройти через перехідний період і встановити мир. У той же час Рада Безпеки продовжувала направляти миротворців у зони конфліктів, наприклад, у Сомалі, хоча там ще не діяв режим припинення вогню, а всі ворогуючі сторони не погодилися прийняти миротворців. Деякі мандати ООН, доручені миротворцям, виявилося просто неможливо виконати – для цього не вистачало ні людей, ні матеріальних ресурсів. Численні невдачі були викликані небажанням окремих держав йти на ризик, направляючи своїх солдатів для проведення потенційно небезпечних операцій.

Р. Гоуен, автор дослідження під назвою «Миротворчість у кризі – 2006–2008», вважає, що проблема полягає у тому, що по-перше, у багатьох випадках відсутні чіткі стратегії щодо умиротворення зруйнованих війнами суспільств, по-друге, у формулюванні нереалістичних завдань. Р. Гоуен вважає, що миротворці повинні вирішувати дрібні проблеми, а не намагатися зробити неможливе – створити демократичну, мирну і процвітаючу державу за короткий період часу.

А. Сітковський, автор книги «Миротворчість ООН: міф і реальність», який довгий час пропрацював у відповідних структурах ООН і знає ситуацію зсередини, вважає, що в своїй нинішній формі цей інститут вкрай неефективний. А. Сітковський ілюструє це наступним чином: «Не варто очікувати гарної роботи від пожежників, які можуть почати гасити охоплений вогнем будинок лише після того, як отримують дозвіл від міської ради, і можуть застосовувати воду

лише для того, щоб боротися з язиками полум'я, які лижуть їх черевики».

Д. Ріфф, автор книги «Постіль на Ніч. Криза гуманітаризму», підкреслює, що в сучасному світі миротворчі операції – заняття вкрай ризиковане. Благородні наміри часто призводять до трагедій. Причиною, на його думку, є те, що миротворці свідомо чи мимоволі стають на бік однієї з ворогуючих сторін або стають іграшкою в руках держав, які мають якісь свої інтереси в зоні конфлікту. Д. Ріфф підкреслює, що особисто він не бачить світла в кінці тунелю і не знає, як вирішити цю задачу.

Підсумовуючи, варто відмітити, що західні науковці та аналітики здебільшого скептично ставляться до ефективності миротворчої діяльності під егідою ООН, хоча і відзначають важливі здобутки місій ООН на рівні гуманітарної політики. Таким чином, вищенаведена критика змушує більш ретельно підійти до оцінки майбутньої ефективності можливої миротворчої місії ООН на Сході України.

УДК 327.51:351.746.1(477+437.6)

Мелінчук Н. В.,

Державна прикордонна служба України, м. Миколаїв, Україна

ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА СЛОВАЧЧИНИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Словацько-український кордон – кордон між Україною та Словаччиною, що існує з моменту набуття незалежності Словаччини 1993 р. У 1991–1992 рр. нинішній словацько-український кордон був чехословацько-українським кордоном, а до 1991 р. – кордоном між Чехословаччиною і Радянським Союзом. Словацько-український кордон є також зовнішнім кордоном Європейського Союзу. Протяжність кордону зі Словаччиною становить 98, 5 км.

Інформація про пункти пропуску через державний кордон України підлягає криптографічному захисту, оскільки їй надано гриф секретності.

Пункти пропуску через державний кордон України:

1. Малий Березний – пункт пропуску через державний кордон України на кордоні із Словаччиною.

Розташований у Закарпатській області, Великоберезнянський район, поблизу однойменного села на автошляху Р 53. Із словацького

боку знаходиться пункт пропуску «Убля», Пряшівський край, автошлях 74 у напрямку Снина. Вид пункту пропуску – автомобільний, пішохідний та велосипедний. Статус пункту пропуску – міжнародний. Характер перевезень – пасажирський, вантажний (до 3,5 т). Окрім радіологічного, митного та прикордонного контролю, пункт пропуску «Малий Березний» може здійснювати лише фітосанітарний, ветеринарний та екологічний контроль. Пункт пропуску «Малий Березний» входить до складу митного посту «Ужгород» Закарпатської митниці. Код пункту пропуску – 30506 10 00 (11).

2. Малі Селменці – пункт пропуску через державний кордон України на кордоні із Словаччиною.

Розташований у Закарпатській області, Ужгородський район, в однойменному селі на автошляху Т 0705. Із словацького боку знаходиться пункт пропуску «Великі Селменці», в районі Михайлівці, Кошицький край, на автошляху місцевого значення у напрямку Вельких Капушан. Вид пункту пропуску – пішохідний та велосипедний. Статус пункту пропуску – міжнародний, з 08.00 до 20.00 (за словацьким часом). Характер перевезень – пасажирський (громадяни України, Словацької Республіки та держав Європейського економічного простору). Пункт пропуску «Малі Селменці» може здійснювати лише радіологічний, митний та прикордонний контроль. Пункт пропуску «Малі Селменці» входить до складу митного посту «Тиса» Чопської митниці. Код пункту пропуску – 30502 07 00 (17).

3. Павлове – пункт контролю через державний кордон України на кордоні зі Словаччиною.

Розташований у Закарпатській області, Ужгородський район, поблизу села Палло на автошляху Т 0702. Із словацького боку знаходиться пункт пропуску «Матьовце», район Михайлівці, Кошицький край, на автошляху місцевого значення у напрямку Вельких Капушан. Вид пункту пропуску – залізничний. Статус пункту пропуску – міжнародний. Характер перевезень – вантажний. Окрім радіологічного, митного та прикордонного контролю, пункт пропуску «Павлове» може здійснювати лише екологічний контроль. Пункт контролю «Павлове» входить до складу митного посту «Чоп-залізничний» Чопської митниці. Код пункту пропуску – 30501 06 00 (12).

4. Ужгород – пункт пропуску через державний кордон України на кордоні зі Словаччиною.

Розташований у Закарпатській області, Ужгородський район, поблизу однойменного міста на автошляхах Е 50 та Е 58. Із словацького боку знаходиться пункт пропуску «Вишне Німецьке», район Собранці, Кошицький край, на аналогічних автошляхах у

напрямку Собранців. Вид пункту пропуску – автомобільний, залізничний. Статус пункту пропуску – міжнародний. Характер перевезень для автомобільного – пасажирський, вантажний; для залізничного – вантажний. Окрім радіологічного, митного та прикордонного контролю, автомобільний пункт пропуску «Ужгород» може здійснювати санітарний, фітосанітарний, ветеринарний, екологічний та контроль служби міжнародних автомобільних перевезень. Залізничний пункт пропуску здійснює радіологічний, митний та прикордонний контроль. Пункт пропуску «Ужгород» входить до складу митного посту «Ужгород» Чопської митниці. Код пункту пропуску – 30506 09 00 (11).

5. Чоп (Страж) – пункт пропуску через державний кордон України на кордоні зі Словаччиною.

Розташований у Закарпатській області на залізничній станції Чоп у місті Чопі на залізничному відрізку Чоп–Словенське Нове Место (Словаччина). Через українське місто проходить європейський автошлях Е 573. Зі словацького боку знаходиться пункт пропуску «Черна-над-Тісоу», район Требішов, Кошицький край. Вид пункту пропуску – залізничний. Статус пункту пропуску – міжнародний. Характер перевезень – пасажирський, вантажний. Окрім радіологічного, митного та прикордонного контролю, пункт пропуску «Чоп» може здійснювати санітарний, фітосанітарний, та ветеринарний контроль. Пункт пропуску «Чоп» входить до складу митного посту «Чоп-залізничний» Чопської митниці. Код пункту пропуску – 30501 03 00 (12).

УДК 323.266

Бідичак Р. П.,
магістрант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ЛІНГВІСТИЧНОМУ МАНІПУЛЮВАННЮ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ЙОГО НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ

Найбільшу небезпеку, для громадян і демократичного державного устрою представляє використання для **політичного маніпулювання прихованого управління політичною свідомістю і поведінкою людей з метою примусити їх діяти всупереч власним інтересам**. Без належної боротьби з маніпулюванням, воно може стати головною функцією ЗМІ і звести нанівець офіційно проголошені державою демократичні принципи.

Найчастіше термін «лінгвістичне маніпулювання» розглядають у контексті мовного спілкування в системі засобів масової інформації, чи агітаційному виступі безпосередньо перед аудиторією. У ширшому розумінні трактують як мовленнєве спілкування, коли один з комунікантів розглядає себе як суб'єкт впливу, вважаючи співрозмовника об'єктом. Мовленнєвий вплив на свідомість може здійснюватись в двох формах – відкритій та прихованій. Одним із найефективніших видів прихованого впливу є мовна маніпуляція.

Створювання шляхів протидії лінгвістичному маніпулюванню стає особливо важливим з урахуванням підвищення ролі Інтернет-простору та Інтернет-комунікацій у житті сучасної людини. Зокрема, діяльність країни-агресора у всесвітній мережі Інтернет стає справжнім викликом для України. Усвідомлення необхідності своєчасного реагування на загрози безпеці окремих інститутів держави та країни в цілому, важливості постійного моніторингу кіберпростору тощо стали невід'ємними складовими для мінімізації негативного впливу маніпулятивних та пропагандистських технологій. Окремо, варто відмітити удосконалення законодавчої бази України у цьому напрямку:

- Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року окреслював такі загрози безпеці стабільності в суспільстві як комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм;

- Указ Президента України від 24 вересня 2014 року № 744/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 серпня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності» передбачав створення національного центру кіберзахисту і протидії кіберзагрозам;

- Стратегія національної безпеки України, затверджена 26 травня 2015 року, визначала загрози кіберпростору, інформаційних ресурсів, та визначала пріоритетне значення їх захисту; було звернено увагу на безпеку критичної інфраструктури;

- Стратегія кібербезпеки України, затверджена у 2016 році, деталізувала кіберзагрози, давала характеристику системі кібербезпеки та визначала її суб'єктів: Міністерство оборони України, Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Службу безпеки України, Національну поліцію України, Національний банк України;

- Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який був прийнятий восени 2017 року та набуває чинності у травні 2018 року.

Окрім діяльності органів державної влади у напрямку протистояння лінгвістичному маніпулюванню, до цієї боротьби повинні активно

долучатися волонтерські проекти та громадські організації, потрібно активно вивчати досвід роботи відповідальних органів інших країн та міжнародних структур, щодо протистояння подібного роду втручанням у сферу безпеки життя суспільства.

Варто наголосити, що негативний інформаційно-психологічний вплив складно розпізнати і відобразити. Насамперед, це пов'язано з тим, що форми, способи, технології і методики впливу на психіку людини набувають випереджувального характеру порівняно із заходами протидії негативним, деструктивним наслідкам. Також варто зазначити, що в сучасних умовах інформаційно-психологічний вплив характеризується високим рівнем професіоналізму та прихованим характером.

Таким чином, серед основних напрямків щодо протидії маніпулюванню свідомістю, зокрема лінгвістичному, є наступні:

- підвищення комп'ютерної грамотності населення та виховання культури безпечного поведіння у кіберпросторі, що дозволить не тільки обмежити або нівелювати дію ворожої пропаганди, але й збереже від численних мережевих шахраїв;

- утворення та функціонування спеціальної системи стабілізації особистості, що спрямована на усунення або зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаного з усвідомленням конфлікту – системи психологічного захисту, яка функціонуватиме на трьох рівнях, а саме: 1) соціальний; 2) соціально-груповий; 3) індивідуально-особистісний;

- цілеспрямоване проведення спеціальних тренінгів, занять, ділових ігор, які б мали на меті створення психологічної стійкості до зовнішнього впливу;

- оптимізація процесів соціалізації, вирішення проблеми самоізоляції, культивування цінностей взаємоповаги, виховання почуття патріотизму та поваги до Батьківщини;

- дотримання наступних важливих рекомендацій:

- відкритість до пізнання альтернативної точки зору, вміння чітко надавати аргументи щодо власної позиції;

- критично сприймати та аналізувати всю отриману інформацію, зважено та раціонально реагувати на емоційні заклики та повідомлення;

- переключення на види діяльності, не пов'язаної з отриманням негативної інформації;

- відмовитись від негайного реагування на інформацію щодо дій та поведінки, до яких вона закликає, уникати поспішних висновків, необхідно обмірковувати та перевірити отриману інформацію.

У якості висновку, варто зауважити, що, враховуючи сучасну перенасиченість життя інформацією, умовою для створення психо-

логічного захисту кожної людини стає її інтелектуальний розвиток критичного мислення, адже інформаційно-психологічні виклики сучасності стають більш агресивними та жорсткими, одночасно вони набувають всеохоплюючого характеру.

УДК 327.51:355.43(73)«2009/2017»

Курандо О. С.,
аспірант,

ОНУ імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

СОЮЗНИЦЬКІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ США Й «ВІДДАЛЕНЕ БАЛАНСУВАННЯ» ЗА ЧАСІВ АДМІНІСТРАЦІЇ БАРАКА ОБАМИ

Вперше ставши президентом, Обама дав зрозуміти, що він сподівається на стратегічне скорочення присутності, «перезавантаження» відносин з Росією, «переконання» Китаю й Ірану. У декількох важливих випадках, акцент на скороченні військової присутності поряд із пристосуванням до геополітичних супротивників викликав занепокоєння у традиційних союзників США.

Восени 2009 р. рішення адміністрації Обами, повідомлене без попередніх консультацій, про скорочення планів протиракетної оборони для Польщі й Чеської Республіки, було витлумачено в обох цих країнах як прагнення США врахувати інтереси Росії. Адміністрація незабаром відмовилася від своїх планів щодо скорочення протиракетної оборони, але враження у Варшаві й Празі щодо непослідовних рішень президента Обами вже склалося.

Та ж ситуація повторилася в інших регіонах. На Близькому Сході традиційні американські союзники, такі як Ізраїль, Саудівська Аравія й деякі інші країни Перської затоки, були глибоко стривожені політикою Обами щодо Єгипту, Сирії та Ірану. Ряд президентських висловлень із закликами до скинення Мубарака, послідовної ядерної розрядки з Тегераном, а також відмова від допомоги повстанцям у Сирії, спонукали союзників США на Близькому Сході задуматися, чи будуть Сполучені Штати підтримувати їх. У Східній Азії існувало занепокоєння, чи буде Вашингтон дотримуватися своїх зобов'язань перед союзниками, особливо в епоху американських оборонних скорочень та партійних розбіжностей. Занепокоєння з приводу стабільної зовнішньої політики США збільшувалося дивним відстороненням

тоном, що президент Обама від початку задав відносно основних американських союзників, таких як Ізраїль і Великобританія.

Обама говорив правильні речі відносно традиційних альянсів, але слова не завжди відповідали конкретним проявам підтримки. Отже, у союзних столицях виникло непорозуміння через суперечливі повідомлення, а за кордоном у цілому небезпідставно стали підмічати, що Сполучені Штати віддаляються від своєї традиційної ролі у світі. Один з ризиків, що з'явився, полягав у тому, що деякі давні американські союзники почали самостійно шукати інші варіанти зовнішньої політики, такі як агресивне однобічне військове втручання.

Військове скорочення як наслідок стратегії «віддаленого балансування» створило ряд глибоких проблем для США. По-перше, оскільки Сполучені Штати скорочували свою стратегічну присутність за кордоном, це викликало занепокоєння у союзників Америки і заохочувало противників. Союзники звертають увагу на матеріальні показники американської прихильності зобов'язанням, включаючи військову присутність. Противники дотримуються тієї ж думки. Деякі із провідних стратегічних заяв, оприлюднених адміністрацією Обами, як наприклад Стратегічна програма у сфері оборони 2012 р., насправді не висвітлили наслідки компромісу між скороченням та ризиками. Менша військова присутність за рубежом та сигнал про самообмеження США навряд чи стали гарантією миру. По-друге, стратегічне керівництво 2012 р. припускало скорочення військового бюджету на 500 млрд. дол. за десятилітній період. За словами Майкла О'Хенлона, такі драконівські скорочення ставлять під загрозу роботу над тим, що є незмінним викликом для американської оборони: поточні війни, Іран, Китай, глобальні морські шляхи життєво важливі для торгівлі, тероризм. По суті військові США після закінчення «холодної війни» перейшли від здатності діяти у двох великих регіональних конфліктах, до однієї такої місії, а незабаром до жодної.

У випадку із союзниками в Азії, можна виявити таку ж непогодженість між військовими можливостями США та стратегічними зобов'язаннями. Колишній секретар оборони Леон Панетта припустив, що ВМС США мали б посилитися в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Проте, через глибоке загальне скорочення ВМС США більш високий відсоток існуючих американських суден, дислокованих у Східній Азії, не привів до істотного збільшення фактичної чисельності, відбулося лише різке скорочення кількості кораблів, розгорнутих в інших регіонах, таких як Європа й Близький Схід. В абсолютному вираженні у військовому відношенні Сполучені Штати за Обами стали не набагато сильніші в Східній Азії, ніж десять

років тому. Тим часом, військові витрати Китаю, у тому числі військово-морські, різко виросли за той же період часу.

Отже, якщо президент Обама й не зовсім демонтував американську систему альянсів, то його акцент було перенесено на цінності дипломатії, міжнародної співпраці та відновлення репутації, при цьому він часто зневажав традиційними відносинами із союзниками.

УДК 32:316,72-027.21-02882(043,2)

Кравченко О. В.,

магістр,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Протягом багатьох століть культура, як чинник політичної діяльності мала велике значення. І сьогодні це не є винятком. Але питання у тому, що з'являються нові аспекти політичної культури, тривають пошуки серед науковців нових видів політичної культури і їх імплементація в політичну науку потребує теоретичного обґрунтування.

В історії будь-якого народу завжди існують певні домінуючі культурні принципи та цінності, як в повсякденному житті, так і в політиці. На противагу їм у певний момент часу, рано чи пізно, виникають альтернативи, які набувають різних форм, приймаються рішення та проводяться заходи, які вже не зовсім погоджуються з курсом домінуючої політичної культури. Власне, цей феномен і можна назвати альтернативною політичною культурою.

Феномен альтернативної політичної культури все більше стає очевидним в реаліях суспільного буття. Актуальність цього питання полягає у тому, що людство завжди стикається з проблемою повсякчасного існування альтернативи у політичній культурі в будь-якому суспільстві на будь-якому етапі розвитку. Політична культура змінюється за рахунок зміни цінностей, а альтернативна політична культура формується на основі відмови цінностей, які пропонує домінуюча культура.

В історії культури складаються такі ситуації, коли локальні комплекси цінностей соціальних груп починають претендувати на універсальність і протиставляти себе фундаментальним принципам, домінуючим в культурі. Саме у цьому випадку можна говорити про

феномен альтернативної політичної культури. Можна сформулювати наступне визначення – альтернативна політична культура – це сукупність цінностей, норм, уявлень та символів, протиставлених домінуючій культурі, які виникають у середині суспільства, внаслідок певного набору умов та причин. Ця культура має не просто парадигму, яка відрізняється від парадигми домінуючої культури, але і найяскравішим чином протиставляє себе їй, ставить під сумнів пануючі цінності, норми, створюючи власну систему певних норм.

Альтернативна політична культура має три види, в залежності від ступеня віддаленості від домінуючої політичної культури. Перший вид називається рівнем нульового відношення до політики. Це є альтернативною політичною культурою найнижчого рівня, де можна говорити про індиферентне ставлення до політичної культури, певну апатію, коли індивіди бачать, що політика нічого не може змінити, але і самі вони нічого не хочуть міняти. Якщо казати про наступний вид, то це протестна політична культура. Суспільство виступає проти домінуючої політичної культури, можливо, робить спробу провести кілька заходів, направлених проти домінуючої культури. Ці заходи та акції мають конкретну протестну направленість для того, аби людина, як частина функціонуючої політичної системи почала мислити за рамками «дозволеного» системою, але як правило, вони не увінчаються успіхом. Можна привести приклад на тоталітаризмі, особливо його інформаційному типі. Ядром інформаційного тоталітаризму виступають цінності збереження статус-кво і політичної стабільності. Дуже доречною також у певному питанні виступає робота Г. Маркузе «Про тоталітарну демократію», та його «Одномірна людина». Тотальний контроль проявляється в нав'язуванні індивіду штучних потреб, для чого широко використовується медіа-індустрія. Це вторгнення в саму сутність людини, в її мотиваційну сферу та прикрита нею маніпуляція. Тоталітарна демократія перетворює в ніщо будь-які ідеї, якщо вони не продиктовані Системою. Вони стають ідеальними гвинтиками системи.

Тобто, можна зазначити, що домінуюча культура використовує навіть маніпуляційний аспект, аби індивід навіть не задумувався про існування альтернативи. Саме тому в сучасному суспільстві, та на більш ранніх етапах намагалися не допустити інакомислення, адже воно могло породити настрої, які не співпадають з настроями влади.

Якщо говорити про найрадикальніший вид альтернативної політичної культури, то ним виступає контркультура. Це зміни, до яких суспільство вже є підготовленим. Підготовленість проявляється в протестних акціях з конкретною програмою, наявністю ідеологічного підґрунтя, яке спонукає масові прошарки населення до зміни бачення

політичної культури на альтернативне, тобто, альтернативна політична культура вже є підготовленою для того, щоб прийти на зміну домінуючій політичній культурі.

Невдоволення існуючою суспільно-економічною системою суспільства, або політичним устроєм – особливість, яка лежить в основі альтернативної політичної культури. Невдоволення має завжди породжує реакцію, і власне ця реакція може призвести до дій, які спрямовані на зміни. Люди відчувають розчарування в тому, що вони мають, і хочуть «чогось іншого, чогось кращого». У такій ситуації існує велика ймовірність авторитарної моделі розвитку суспільства – у прагненні кращого, до влади може прийти «сильний правитель», який є альтернативою, але не факт, що кращою. Саме тому, несприйняття домінуючої політичної культури є основною причиною появи альтернативної. Домінуюча політична культура може викликати когнітивний дисонанс у суспільстві, і через це з'являється прагнення до альтернативи.

Отже, можна зробити висновок, що у суспільстві існує окремий вид політичної культури, який можна спостерігати з появою у пануючому способі політичного життя певних течій, які різко контрастують із домінантною політичною культурою і стають викликом цій культурі. Це явище отримало назву альтернативної політичної культури.

УДК 32(477):061ЄС

Бойко О. Д.,
*перший проректор,
НДУ ім. Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МІШЕНІ, ОСОБЛИВОСТІ, ІНСТРУМЕНТАРІЇ

Органічною складовою гібридної війни Росії проти України є інформаційно-психологічна війна, суть якої полягає у здійсненні цілеспрямованого психологічного впливу шляхом використання інформації та інформаційних технологій на свідомість/підсвідомість та емоційно-вольову сферу людини, групи, маси, що забезпечують необхідну дію/бездіяльність об'єкта впливу у суспільних процесах.

Основними мішенями інформаційно-психологічної війни **Росії проти України** є а) зміст і характер інформації, форми і способи її введення в обіг та обробки; б) технічні засоби і системи, які

забезпечують збирання, нагромадження, опрацювання та поширення інформації; в) процес прийняття рішень. Вплив на циркулюючу в суспільстві інформацію здійснюється безпосередньо шляхом виконання комплексу маніпулятивних дій націлених на об'єкт впливу (окрема людина, група, маса) так і опосередковано шляхом втручання в роботу технічних засобів та систем, які обслуговують інформаційну сферу. Особливістю інформаційної війни Росії проти України є багато-векторність, її вплив одночасно націлений на: а) супротивника; б) власний народ; в) міжнародне співтовариство.

Росія, розгорнувши інформаційну війну проти України, активно використовує у цьому протистоянні цілий набір пропагандистських інструментів та кліше, метою яких є:

- дискредитація України як суб'єкта міжнародних відносин, руйнування її позитивного іміджу («Україна – неповноцінна держава, що утворилася на уламках СРСР як випадковий продукт розпаду; країна розколата етнічно, культурно та конфесійно, яка не має власної історично-культурної суб'єктності»; «Україна – це не держава, це хвороба «руського мира»»);

- маскування дійсних причин і характеру російської агресії (в Україні триває громадянська війна Сходу і Заходу, головною причиною якої є націоналізм Заходу та сучасне керівництво держави, що прийшло до влади в результаті перемоги Євромайдану, який відбувся завдяки «американським грошам»);

- дискредитація дій української влади (антитерористична операція України направлена не проти російсько-терористичних угруповань і дезінтеграції країни, а є «каральною акцією проти власного мирного російськомовного населення»);

- стимулювання появи та посилення в українському суспільстві протестних і сепаратистських настроїв шляхом спекуляції на суспільно-політичних, соціально-економічних, етнічних, конфесійних та мовних проблемах;

- зниження потенціалу та здатності супротивника до відсічі агресору з метою його деморалізації («українська армія на Сході України є слабкою, погано керованою та неспроможна вести бойові дії»);

- виправдання власних агресивних дій, перекладання відповідальності на третю сторону (в українській кризі винен, у першу чергу, Захід, який першим порушив принцип недоторканності повоєнних кордонів, підтримавши та визнавши незалежність Косово);

- формування підстав для втручання у внутрішні справи інших держав (російська національна меншина та російська мова потребують захисту як в Україні, так і західних країнах);

- констатація «обґрунтованості» претензій Росії на владу, вплив на території (Росія як «велика держава» має «право» на свою сферу впливу під якою розуміється пострадянський простір);
- ототожнення російськомовності з російською ідентичністю (якщо ви розмовляєте російською, а не балакаєте на мові і одразу можете процитувати вірш Пушкіна..., ви росіянин);
- використання російської мови як засобу інформаційної війни (російська мова – ключовий інструмент збереження впливу Росії на пострадянському просторі);
- створення ілюзії масової підтримки дій РФ з боку населення Південно-Східних регіонів;
- залякування світового співтовариства воєнною загрозою (західний світ має поступитися інтересами України щоб уникнути нової війни);
- нав'язування стереотипу меншовартості та вторинності українців, а також розмивання їх національної ідентичності (Меншовартість в українців вже на рівні генетичного коду. Русофобія, декомунізація і десовєтизація це закономірний крок деградованої нації. Українці мутували в «укропів»);
- навішування ярликів – створення на основі підбору образливих епітетів, метафор, назв схематичного асоціативного образу (людини, соціальної/етнічної групи, організації, певного соціального явища тощо), який викликає емоційно негативне ставлення і програмує реакцію та поведінку того, хто сприймає інформацію («бандерівці», «націоналісти», «карателі», «натівський легіон», «укропи», «укропівники», «правосеки» тощо);
- шантажування на економічній основі (Україна не зможе прожити без російського газу, тому сторонам необхідно повернутися до перегляду газових контрактів);
- нав'язування Україні федеративного устрою державного управління, який послабить унітарність держави і створить потенційні умови для посилення російського впливу (якщо буде закритий шлях до реальної федералізації, то тоді Росія може визнати ДНР і ЛНР).

Отже, у інформаційно-психологічній війні **проти України Росія використовує цілий арсенал засобів, прийомів та маніпулятивних інструментів з метою здійснення цілеспрямованого психологічного впливу на свідомість/підсвідомість та емоційно-вольову сферу людини, групи, маси, що вимагає ретельного та глибокого аналізу цих дій та адекватної реакції.**

ЛОГІКА ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ВИМІРУ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Доволі часто політичну відповідальність визначають як різновид соціальної відповідальності, яка виявляється в діяльності політичних акторів, пов'язаній з здійсненням державної влади заради досягнення суспільного блага. Особливо актуальним є змістовне визначення явища політичної відповідальності та критеріїв її оцінювання для України, як для держави та суспільства, що трансформуються та не мали у минулому усталеної системи прийнятих на консенсусній основі формальних та неформальних норм визначення ефективності політичної діяльності влади.

Якщо звернутися до світового досвіду, то тут існує дві умовні моделі послідовного втілення в життя визначальних норм інституту політичної відповідальності: по-перше – британська, підґрунтям якої є «конституційні звичаї», що не мають юридичної сили, не застосовуються у судах та державних органах, проте орієнтуються на шляхи здійснення правової та політичної влади: по-друге – континентально-європейська, яка базується на чисельних законодавчих актах, утілених в деталізованих процедурах.

Критерії оцінки політичної відповідальності припускають наявність норм, недотримання яких є основою для настання негативних наслідків для суб'єкта. Соціальні норми можуть утілюватися в юридичних нормах, встановлених державою і забезпечених державним примусом, можуть залишатися виключно в моральній площині, набувати характеру звичаїв, традицій. Згаданий підхід виходить з універсальності відповідних норм для всього суспільства і існування єдиної системи цінностей. Хоча в науковій літературі з теорії держави та права політичні норми виділяються як різновид соціальних норм в одній класифікації з правовими нормами. На нашу думку, з формально-юридичної точки зору подібне навряд чи можливо.

На нашу думку, має право на існування наступний підхід. Політика є сукупністю громадських відносин, що складаються в результаті взаємодії груп з приводу завоювання, утримання і використання державної влади в цілях реалізації своїх суспільно значущих інтересів. Відповідно, частина згаданих відносин є врегульованою правовими

нормами, тоді як інша знаходиться у сфері дії інших соціальних регуляторів.

Таким чином, деякі політичні відносини є одночасно право-відносинами, внаслідок чого політична відповідальність може набувати форми юридичної відповідальності або залишатися за межами правового регулювання. Конституційна відповідальність як різновид юридичної відповідальності в усіх випадках є відповідальністю політичною, проте остання не тотожна конституційній і може реалізовуватися через різні види юридичної, у тому числі – кримінально-правової. Схоже тлумачення співвідношення політичної і юридичної відповідальності виявляється і в доповіді Венеційської Комісії від 8–9 березня 2013 р.

Юридичний прояв політична відповідальність набуває з залучення судових органів до розгляду казусів політичного життя. Проте не в кожному випадку можна ототожнювати юридичну і політичну відповідальність. Якщо конституційно-правова відповідальність є перш за все політичною, то цивільно-правова такою буде не завжди.

Розмите визначення терміну «політична норма» дає змогу висунути (за певних «але») гіпотезу про те, що її можливо інтерпретувати як визначальні правила взаємовідносин суспільства і влади. Якщо ж виходити з абстрактного розуміння «політичної норми», то вони повинні складатися в ході об'єктивного розвитку суспільства і відображає рівень розвитку його політичної культури. Вважаємо, що правильним буде максимально широке тлумачення політичної відповідальності, яка включає публічно-правову і професійну етику політиків, статус яких накладає на них певні зобов'язання і обмеження, що не поширюються на інших громадян. Ця царина регулюється не законами, а етичними кодексами професійних груп. Тобто йдеться про позитивний і негативний аспекти соціальної (політичної) відповідальності, якщо професійно-обмежувальні норми спрямовані на запобігання спотворенню належної реалізації суб'єктами своїх політичних функцій, інші – орієнтовані на апостеріорну оцінку діяльності політичних акторів. Категорія «політичної норми» включає і інші соціальні регулятори, у тому числі моральні і релігійні норми, що зумовлюють поведінку суб'єкта у сфері політики та поза її межами.

Вірогідніше за все, порушення політиком юридичних або моральних норм, як у публічно-політичній, так і приватній сферах, повинно спричинити політичну відповідальність останнього тому, що він взагалі не може діяти неполітично!

В Україні були намагання в правовому (не морально-етичному) полі визначити критерії виміру політичної відповідальності завдяки

прийняттю проекту закону України № 6286 «Про політичну відповідальність в Україні» від 09.04.2010 р. нардепа М. Папієва, це б дало можливість на практиці впровадити підвалини континентально-європейської моделі інституту політичної відповідальності, що передбачало порядок ініціювання та застосування санкцій політико-правової відповідальності. Але проект було відкликано.

Враховуючи світовий досвід та перебіг останніх подій в Україні мова повинна йти про правове регулювання деяких питань діяльності політиків, що передбачає: створення кодексу поведінки політика; розробку критеріїв співвідношення наслідків політичних дій з відповідним політиком; закріплення процедури реалізації політичної відповідальності.

Актуальні проблеми міжнародних відносин: **глобальний та регіональний аспекти**

УДК 327(7/8)«20»

Богданова Т. Є.,
канд. іст. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

США ТА VIII САМІТ АМЕРИК: ОЧІКУВАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

13–14 квітня 2018 р. в Лімі, столиці Перу, відбувся VIII Саміт Америк, форум лідерів країн Західної півкулі, який збирається раз на три роки під егідою Організації американських держав, що нараховує 35 країн. Попередній саміт Америк, що проходив у 2015 р. в Панамі, став знаменним через першу особисту зустріч тодішнього президента США Барака Обами та лідера Куби Рауля Кастро.

Тематика цьогорічного саміту визначена як «Демократичне правління проти корупції» та «Корупція та стійкий розвиток». Ця тема є надзвичайно актуальною на тлі гучних корупційних скандалів у регіоні ЛАКБ, зокрема, пов'язаних з діяльністю бразильської будівельної компанії *Odebrecht*. Також на порядку денному були питання міжамериканських відносин та ситуація у Венесуелі.

Уперше з 1994 р. на саміті Америк не був присутнім президент США. Найпотужнішу державу Західної півкулі представляв віцепрезидент Майкл Пенс, оскільки президент США Дональд Трамп скасував свій запланований візит через підготовку відповіді Вашингтоном на хімічні атаки в Сирії. На думку кореспондента швейцарського видання *Neue Zürcher Zeitung (NZZ)* у Латинській Америці Ніколь Анлікер, відсутність президента США Д. Трампа на саміті лідерів країн Америки в Лімі продовжує демонтаж відносин між США та Латинською Америкою. Китай же тим часом поширює свій вплив на згаданий американський субконтинент.

Саміт відкрив президент Перу Мартін Віскарра. Слід звернути увагу на напружену обстановку та відсутність єдності у лідерів країн регіону щодо майбутніх виборів президента Венесуели. Сумнозвісний через свої недемократичні форми правління Ніколас Мадуро, термін каденції якого вже закінчується, був у центрі уваги на цьому саміті. Зазначимо, що у лютому 2018 р. організатори відкликали запрошення Н. Мадуро на саміт. У відповідь президент Венесуели заявив, що й не

збирався брати участі в саміті, оскільки той не становить «пріоритету для Венесуели». Участь у цьому регіональному форумі він назвав «втратою часу».

Щоправда, зараз йому ще передчасно остерігатися якихось негативних для себе наслідків, хоча президенти Аргентини та Чилі й заявили, що не визнають президентських виборів, запланованих у Венесуелі на 20 травня ц. р. США та інші впливові країни згаданого регіону, такі як Бразилія та Мексика, різко критикували Н. Мадуро за його авторитаризм. Однак держави американського континенту та Карибського басейну не змогли одностайно осудити Н. Мадуро. Тільки 16 з 33 країн-учасниць саміту закликали уряд Каракасу провести прозорі президентські вибори, серед яких – Аргентина, Бразилія, Канада, Колумбія, Мексика, Перу, США та Чилі.

За умов, котрі панують зараз у Венесуелі, не можна розраховувати на «легітимність» та «переконливість» голосування та його результатів, йдеться в спільній заяві. В свою чергу чергою віце-президент США Майкл Пенс назвав майбутні вибори у Венесуелі «обманом». На пленарному засіданні саміту він також пообіцяв, що Вашингтон і надалі чинитиме спільно зі своїми союзниками «тиск» на Каракас, щоб відновити демократію в цій південноамериканській країні. Учасники зустрічі також заявили, що венесуельське керівництво, якщо воно прагне визнання виборів учасниками американського саміту, має надати «гарантії» прозорого перебігу голосування, звільнити політичних в'язнів та допустити до участі у виборах опозиціонерів. Російські аналітики називають це «ультиматумом Венесуелі» та «діями Вашингтону з формування антивенесуельської коаліції в регіоні». Представники більш поміркованих сил, навіть у Латинській Америці, відзначають, що дана заява навряд чи відрізняється від попередніх пропозицій чи заяв, що ця прийняті різними самітами та лише висловлює думку підписантів.

У заяві президента Венесуели Н. Мадуро після завершення саміту, зазначається, що «Саміт Америк у Лімі став провальним» та безрезультативним зібранням. Певною мірою з його словами можна погодитись, оскільки вже вкотре можна відзначити, що регіону гостро бракує справжнього лідера. Сьогодні США не може претендувати на це місце, так само як і Бразилія після низки гучних корупційних скандалів, і пост-чавесівська Венесуела, і Мексика.

На завершення зазначимо, що агресивна риторика та непередбачувана політика чинного президента США Дональда Трампа підривають міжамериканські відносини та викликають занепокоєння лідерів країн Латинської Америки. Згідно з дослідженням Інституту дослідження громадської думки (Інститут Геллапа), в адміністрації Д. Трампа на цей

момент середній рівень підтримки у регіоні становить лише 16 %. Дистанціювання та відсутність Д. Трампа на саміті країн Америки в регіоні сприйняли насамперед як підтвердження його стабільної байдужості до Латинської Америки. Після вступу на посаду президента США він ще жодного разу не навідався до регіону. А це був також перший саміт країн Америки без присутності американського президента. Хоча у своєму зверненні до нації в січні ц. р. Д. Трамп заявив, що 2018 рік буде роком американського континенту, поки що це мало відчувається.

УДК 94:378.4(438)«653»

Бойченко Г. В.,

*канд. іст. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна,*

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ БІБЛІОТЕКИ ВАРШАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Бібліотека Варшавського університету була заснована в 1816 році. Її першим директором був лексикограф і лінгвіст Самуїл Лінде. Робота бібліотеки почалась з моменту створення Королівського Університету Варшави в 1816 році. Далі, як і багато інших установ у Польщі, бібліотека пережила багато втрат та відновлень. У 1915 році її зібрання та колекції були евакуйовані в Ростов на Дону та повернуті до Варшави в 1920 році. У воєнні роки (1939–1945) бібліотечний фонд зазнав багато втрат, причому не так кількісних, як цінних видань. Після II світової війни бібліотека знову зіткнулася з труднощами, але вже комуністичного режиму.

На початку XX століття на території університету вздовж вулиці Краківське передмістя було побудовано нову будівлю центральної бібліотеки. Через сто років будівля морально застаріла, і виникла необхідність в новій будівлі, яка б відповідала вимогам проти-пожежної безпеки.

Передбачалося використовувати для розміщення бібліотеки будівлю Центрального комітету Польської об'єднаної робочої партії, яку було націоналізовано після політичних змін 1989 року. Це виявилось неможливим через недостатнє граничне навантаження конструкції. Будівля була здана в оренду варшавській біржі, а прибуток був спрямований на будівництво нової будівлі бібліотеки поблизу набережної річки Вісла.

У 1993 році був оголошений конкурс на проект нової будівлі. Першу премію отримали архітектори Марек Будзинський і Збігнєв Бадовський. Їх проект відрізнявся рядом оригінальних рішень. Будівельні роботи почалися в 1995 році.

Сучасна будова бібліотеки була здана в експлуатацію 15 грудня 1999 року. Вона складається з двох будівель: головної та фронтальної. Обидві ці частини з'єднані своєрідним пасажем – вуличкою під застеленим дахом. У фронтальній частині та підземному поверсі розміщуються комерційні структури. У головній же частині будівлі знаходиться сама бібліотека Варшавського Університету, вхід до якої декоровано величезною розкритою книгою з написом «HINC OMNIA» і складається вона з чотирьох рівнів. Для читачів призначений лише перший поверх.

Поблизу головного входу знаходиться колонада філософів. На чотирьох високих колонах встановлені статуї польських філософів ХХ століття: Казимира Твардовського, Яна Лукасевича, Альфреда Тарського і Станіслава Лесневського.

На західному фасаді – вісім плит із символічними написами різними алфвітами. Серед них, наприклад, є текст на санскриті, івриті, арабською мовою. При вході 4-поверхової бібліотеки відвідувачу відкривається просторий хол з високою й прозорою стелею. Тут продають старі і нові книги.

Безпосередній доступ до зборів користувачам надається вільно, без необхідності заповнення спеціальних заявок (як зазвичай прийнято) і без посередництва бібліотекарів. Читачам у вільному доступі надаються робочі місця у вигляді столів для кількох людей чи індивідуальних робочих місць, або ж повністю ізольованих закритих кабінок, які можна орендувати на кілька днів або тижнів.

Унікальною у своєму роді пам'яткою бібліотеки Варшавського Університету є сад на даху будівлі, що розкинувся на площі більше 1 гектара. Це один з найбільших і найкрасивіших садів на даху в Європі. Сад складається з двох частин: верхньої (площею 2000 кв. м) і нижньої (площею 15 000 кв. м). З містків та оглядової тераси можна побачити також загальну панораму Варшави, Свентокшіжській міст і річку Вісла.

Будучи в бібліотеці, можна відвідати Галерею польського плакату, в якій знаходяться оригінальні післявоєнні афіші. Деякі з афіш дуже рідкісні і цінні. Загальна колекція налічує близько 7000 назв, серед яких є фірмові, театральні, політичні плакати, а також плакати з нагоди різних подій. В цій галереї можна подивитись та придбати плакати відомих польських художників-графіків: Хенріка Томашевського, Анджея Понговського, Яна Леніци, Яна Млодоженеца, Францішека Старовейского та інших.

Вовчук Л. А.,
*канд. іст. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОСОЛЬСТВА ФІНЛЯНДІЇ В КИЄВІ ЗА ЧАСІВ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

Першими серед іноземних представництв у Києві за часів Гетьманату П. Скоропадського були посольства Німеччини та Австро-Угорщини, представники яких вже 2 травня 1918 р. вручили вірчі грамоти гетьманові, засвідчивши тим самим початок своєї діяльності. Проте, вже 22 серпня 1918 р. до Києва прибуло фінське посольство на чолі з доктором Германом Гуммерусом (Гумерус), що «належав до тих небагатьох чужинців, що зміли заглянути глибоко в українську душу, відчувати силу української національної стихії та волю народу на самостійне, вільне державне життя». Саме він був серед тих, хто обстоював якнайшвидше встановлення дипломатичних відносин із Українською Державою.

Посольство зустрів старший урядовець з особливих доручень при Міністерстві закордонних справ Української Держави Кальм-Кулаковський, який привітав фінського посла та його підлеглих від імені міністра та міністерства. Апартаменти для посла та членів посольства були виділені в готелі «Гладинюка», який славився на той час досить комфортабельними умовами.

27 (14) серпня 1918 р. фінський посол Гуммерус та консули в Києві – Вальден, і в Одесі – Сцеларіус представились гетьману П. Скоропадському, засвідчивши поважне ставлення фінського уряду до України.

Окрім того, Г. Гуммерус під час зустрічі зазначив, що Фінляндія та Українська Держава мають спільні інтереси, оскільки обидві держави потерпали від «гніту московського ярма, московських більшовицьких лютувань». Тому, як для Фінляндії, так і для Української Держави головним завданням є захист «новозавойованої самостійності та впровадження внутрішнього становища».

Серед пріоритетних тогочасних завдань фінського дипломатичного представництва у Києві вирішення яких ускладнювалося контролюванням німецькою військовою адміністрацією здійснення експортно-імпортних операцій було започаткування товарообміну.

У період Першої світової війни та повстання «червоних», яке відбулося в країні взимку 1917 р., Фінляндія потерпала від браку продуктів харчування. В містах панував голод, що було цілком

зрозумілим. Оскільки, до війни Фінляндія одержувала частину продуктів, особливо хліб, із заходу, в основному з Росії. Тому, одним з основних завдань фінського уряду й було врегулювання цього питання.

Окрім того, фінський посол закликав П. Скоропадського до об'єднання зусиль у питанні міжнародного визнання обох країн як незалежних держав. Оскільки, на період 1918 р. Фінляндію, яка завоювала свою незалежність за сприяння Німеччини, визнала лише Франція. Підтримку він вбачав саме у «центральных державах».

Вже у вересні того ж року Г. Гуммерус взяв участь у зборах з нагоди святкування української кооперації, де зазначив про важливість та необхідність єднання кооперації між обома країнами. Це вітання було зустрінено гарячими оплесками.

А 10 вересня 1918 р. фінський консул, полковник Геста Серлакіус з метою розвитку економічних відносин між Фінляндією та Українською Державою приїхав до Одеси, де під час зустрічі запропонував найвдаліший шлях здійснення торгово-економічних операцій між країнами. А саме товарообіг мав проходити морським шляхом через Ревель або Ригу, а звідти сухопутними – через Прибалтійську країну, Литву, Берестя-Литовське і в Україну, оминаючи «совітську республіку». Консул наголосив на тому, що Фінляндія може дати українській пресі величезні запаси паперу, яких у них було вдосталь.

У результаті, 30 вересня 1918 р. Г. Гуммерус і міністр торгу і промисловості Української Держави С. М. Гутник підписали договір, згідно з яким «Товариство фінських паперових заводів» мало продати Україні до кінця року від 600 тис. до 1 млн пудів паперу, а Україна – поставити до Фінляндії цукровий пісок по 100 крб за пуд у розрахунку: пуд цукру за кожні чотири пуди паперу. Але, на жаль, через втручання німецької сторони договір не було реалізовано повною мірою, а відправлена в Україну перша партія фінського паперу опинилася у Ризі, де й була викрадена.

За весь період своєї діяльності в Україні (а це повних шість місяців) Г. Гуммерус зарекомендував себе професійним дипломатом, який тепло ставився до українського народу та доклав чималих зусиль у розвитку двосторонніх відносин між Фінляндією та Українською Державою у політичній, економічній та культурній сферах, виконуючи при цьому основоположні функції дипломатичного представника, серед яких захист інтересів своїх громадян в країні перебування. Після активного процесу впровадження радянської влади в Україні фінське посольство в Києві припинило свою діяльність.

Габро І. В.,
*канд. політ. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КОНЦЕПЦІЇ БРЕНДИНГУ

Сучасне світове політичне поле – це боротьба конкуренто-спроможних брендів країн за довіру й повагу інвесторів у широкому розумінні. Політичний ринок, як і ринок економічний, формується на підставі зв'язку «попит-пропозиція» й функціонує через маркетингові стратегії по «розкручуванню торгівельних марок».

Поняття «бренд» і «брендинг» порівняно недавно увійшли в науковий обіг багатьох політологічних наук. На думку деяких дослідників, бренд можна визначити як політичну ідеологему, що втілює в собі уявлення зовнішнього світу про певну країну, а посилення процесів глобалізації, знайшло відображення в необхідності використання в міжнародних відносинах нової технології комунікації – «брендинг» країни.

Варто відзначити, що в сучасній вітчизняній науковій літературі термінологічний апарат, пов'язаний з державним брендингом, не є достатньо розвиненим, тоді як в англomовній літературі вже досить давно використовується ціла низка взаємопов'язаних понять, таких як брендинг місць, брендинг місць призначень тощо.

Деякі експерти стверджують, що витоки національного брендингу є глибоко історичними. Однією з перших країн, яка активно застосувала національний брендинг, була Франція. Цю країну можна вважати творцем національного брендингу. Перший відомий ребрендинг Франції відбувся під час революції 1789 року, коли було повалено відомого диктатора Людовика XVI, знищено королівську сім'ю, змінено зовнішні образи країни: Tricolor замінив собою традиційний символ королів Франції Fleur de Lys [«Фльор-де-Ліс»], у країні затвердили новий гімн «La Marseillaise» «Марсельеза», ввели метричну систему і новий календар. Ребрендинг Франції мав великий вплив на інші країни Європи.

Далі була Імперія Наполеона, який сам себе коронував, заснував нові титули, церемонії, уніформу, законодавчу систему та систему освіти, а також запровадив усі зміни у домініонах. Всі ці зміни Наполеон демонстрував зовнішньому світові – з єдиною метою: стимулювати ребрендинг цілої Європи.

Досить часто сприйняття держави формується з певних міфів, чуток, анекдотів, які можуть зашкодити торгівлі, туризму й іноземним інвестиціям.

Концепція країнового брендингу з'явилась одразу після бізнес-брендингу. Вже у 1970-х рр. *Джек Траут* вказував на можливість і необхідність створення бренда не лише товарів, послуг і корпорацій, а й країн. Саймон Анхолт визначає брендинг країни як систематичний процес узгодження дій, поведінки, інвестицій, інновацій і комунікацій країни для реалізації стратегії конкурентної ідентичності. Бренд країни являє собою ту асоціативну модель, яку містить свідомість індивіда (як мешканця цієї країни, так і громадянина іншої) та до якої він апелює, почувши назву країни.

Відомий британський консультант в сфері брендингу країн, за плечами якого крупні проекти з Великобританією, Хорватією, Словенією та ін., С. Енхолт дуже добре пояснив свого часу що таке бренд держави: «Щоб зрозуміти наскільки важливим може бути бренд країни згадайте хоча б як люди прагнуть купляти німецькі автомобілі, японську електроніку, італійський одяг та французьку парфумерію. В сучасних умовах глобалізації імідж держави на зовнішніх ринках набуває стратегічного значення. Без національного бренду жодна держава не зможе постійно боротися за покупців, а також добиватися поваги та розуміння інших держав».

Отже, розвиток цієї концепції починається в США ще в 40-х роках ХХ ст., коли з'являється велика кількість праць американських вчених щодо такої проблеми як вплив назви країни на її торгівлю. В 90-х роках ХХ ст. ця концепція отримує свій подальший розвиток.

УДК 327.51(НАТО+061.1ЄС)

Годлюк А. М.,
*канд. політ. наук, доцент кафедри,
науковий співробітник Державної установи
«Інститут всесвітньої історії НАНУ», м. Київ, Україна*

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ СТРУКТУР ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

В першу чергу варто зазначити, що стабілізація ситуації в Україні в різних напрямках від припинення військового конфлікту до подолання проблем з корупцією, вже значною мірою вписується в концепцію безпеки ЄС і дає практично безмежні можливості для співпраці. Чітке виконання рекомендацій європейських експертів дасть можливість

поліпшити імідж України в Європі і, відповідно, збільшити шанси на інтеграцію до європейського та євроатлантичного простору.

По-друге, не варто забувати про військове та військово-технічне співробітництво. На сьогодні Україна активно співпрацює з НАТО в цілій низці сфер. Зокрема, Україна бере участь у спільних військових програмах НАТО «Партнерство заради миру», численних спільних військових навчаннях (в 2017 році, зокрема, проводилися Sea Breeze-2017, Rapid Trident-2017, Saber Guardian-2017, Sea Shield та ін.).

Активно розвивається і співпраця в галузі передачі військового досвіду. Зокрема, інструктори НАТО активно працюють з українськими військовими, діє низка програм щодо наближення української армії у сфері військової організації та управління, комунікацій, логістики тощо до стандартів НАТО. Українські військові так само мають унікальний досвід участі у повномасштабних бойових діях з широким застосуванням артилерії, систем залпового вогню, танкової техніки тощо. Зазначений досвід також є корисним і активно вивчається військовим командуванням країн НАТО.

Іншим перспективним напрямом є робота зі створення спільних військових підрозділів. Зокрема, вже існує досвід Литовсько-Польсько-Української бригади, який в цілому може бути розширений.

Окремим питанням є військово-технічна співпраця. Українська армія зацікавлена у низці військових розробок, що стоять на озброєнні країн НАТО (зокрема, широко відомим є питання щодо надання Україні протитанкових комплексів FGM-148 «Javelin»). Однак, варто враховувати, що Україна володіє потужним військово-промисловим комплексом і могла б співпрацювати, зокрема, в галузі військово-транспортної авіації.

Також можна говорити про спільну діяльність в галузі кібернетичної безпеки. Україна має добре підготовлених фахівців в сфері IT та відносно непогано розвинену інфраструктуру.

Так само можливою є співпраця з європейськими державами щодо прийому біженців. Подібний крок з боку українського Уряду значно посилив би позиції України в Європейському Союзі.

Підсумовуючи викладене, ми можемо говорити, що протягом останніх 5 років Європа зіткнулася з новим безпековим порядком денним. Загроза тероризму, що домінувала протягом останніх 20 років, почала відходити на другий план, тоді як реальними стали загрози великої війни в Європі, в тому числі й із застосуванням ядерної зброї (хоча, звичайно, ризик такої війни невеликий, однак він серйозно пророкується військовими та політичними аналітиками). Надзвичайної актуальності набули кібернетичні загрози, які ще 5 років тому не

розглядалися як серйозний привід для занепокоєння. Криза біженців та дестабілізація сусідніх з ЄС держав так само стали викликами, на які особливо не чекали. І, нарешті, в західний світ повернулася пропаганда і масова маніпуляція свідомістю на рівні, близькому до часів «холодної війни», що знову ж таки стало неочікуваним викликом для західних демократій.

На деякі з цих викликів, як, скажімо, в галузі військової безпеки або тероризму, західні демократії змогли знайти адекватні відповіді й загалом тримають їх під контролем. Деяким, як, скажімо, кібернетичним загрозам, загрозам в галузі інформаційної безпеки або дестабілізації, пов'язаної з кризою біженців, адекватних відповідей знайти поки що не вдалося. Загалом можна говорити про те, що система європейської безпеки знаходиться під серйозним тиском, але загалом непогано справляється з викликами, тому можна твердити про окремі кризові явища, але не про кризу загалом.

Для нас надзвичайно важливою обставиною є те, що в центрі більшості згаданих проблем Заходу, тією чи іншою мірою стоїть російсько-український конфлікт, а отже Україна в тій чи іншій формі впливає на безпековий порядок денний Європи і буде робити це надалі. Попри те, що повноцінним членом євроатлантичного простору у короткій і навіть у середньостроковій перспективі Україна стати не зможе, вона може значно наростити співпрацю з країнами заходу, що значно посилить її шанси і прискорить темпи інтеграції.

УДК 94(100)

Гайдай О. М.,
*канд. іст. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

УЧАСТЬ П. І. ХАРИТОНЕНКА У РОБОТІ ВСЕРОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ЦУКРОЗАВОДЧИКІВ (ДО ПИТАННЯ ТОРГІВЛІ ЦУКРОМ З ПІВДЕННОЮ ПЕРСІЄЮ)

Безумовно міжнародна торгівля була та є важливим чинником розвитку економіки, який впливав на неї різними шляхами і способами. Вивчення стану справ у цій сфері економіки минулого підказує, в якому напрямку може йти розвиток подій в сьогодні. На початку ХХ століття цукрова промисловість Російської імперії зіткнулася з проблемою перевиробництва цукру. Неабиякою мірою

цьому сприяв закон 20 листопада 1895 року, який визначав порядок зарахування по заводам вільного цукру. Це послужило стимулом до розширення виробництва, суперництва між заводами з усіма негативними економічними наслідками. Розпочався пошук нових ринків збуту та шляхів подолання цієї проблеми. В 1896 році для сприяння розвитку та вдосконалення цукробурякової промисловості в Росії було засновано Всеросійське Товариство Цукрозаводчиків. Метою товариства було розширення збуту цукру, поліпшення якості буряків і здешевлення вартості вироблення цукру. Правління товариства складалося з видатних та відомих в Російській імперії цукрозаводчиків. Головою правління був Андрій Олександрович Бобринський. Товаришами голови, які опікувались найбільш важливими структурними частинами, були Павло Іванович Харитоненко та Лев Ізраїлевич Бродський. Для підтримки високого рівня ринкових цін товариство проводило політику скорочення посівів цукрового буряка, виробництва і випуску цукру на внутрішній ринок. Водночас воно намагалося розширювати експорт російського цукру на західноєвропейські та особливо на східні ринки (Туреччини, Персії, Китаю, Японії), часто за демпінговими цінами, отримуючи від уряду великі пільги у вигляді премій, повернення акцизних платежів, зменшених тарифів. Особливу роль в цьому процесі відігравав торговий дім «І. Г. Харитоненко з сином». Сфера російського торгового впливу в Персії до початку XX століття поширювалася лише на північні області, причому товарообмін з цими областями проходив сухопутними шляхами. На початку XX століття, зважаючи на державне значення, якого надавав уряд розвитку та зміцненню торговельних відносин з Персією, були встановлені прямі морські сполучення між Одесою і портами Перської затоки, що в поєднанні з тарифними пільгами, наданими експортерам залізницями, відкривало російським товарам доступ і в області південної Персії, де в торгівлі скрізь панували іноземці. Оскільки до числа російських товарів, що могли знайти збут на південно-перських ринках належав і цукор, то Міністерством Фінансів, на скликаній ним у 1900 році в Петербурзі нараді представників російських торгових фірм, було запропоновано зробити спробу вивезення цукру морем в південну Персію. Одними з тих, хто відгукнувся на цю пропозицію були представники торгового дому «І. Г. Харитоненко з сином», який очолював Павло Іванович Харитоненко. Зіткнувшись на практиці з проблемами практичного характеру П. І. Харитоненко зробив важливі висновки щодо розвитку торгівлі цукром в південній Персії. По-перше, відправлений в порти Перської затоки головний рафінад повинен бути виготовлений відповідно до смаків місцевого населення, в малих

головах, якістю подібний до Марсельського, в ящиках, вагою брутто 5 пудів. Пісок цукровий повинен мати розмір великого кристалу. По-друге, конче необхідне відкриття відділень російських банків в Буширі, Ширазі та Ісфагані. Таким чином російська торгівля скоротить втрати по курсу, переказам грошей та іншим фінансовим операціям, які могли бути проведені тільки через англійський банк, і підніме престиж російської торгівлі в очах персіян. По-третє, пошта і телеграф повинні бути приведені у відповідність до встановлених норм в Росії і Європі. По-четверте, для успішності розвитку вивозу з Росії до Персії через порти Перської затоки, необхідно знизити мито на предмети, що ввозяться до Росії через порти Чорного моря з портів Перської затоки в розмірі однаковому, до мита, що стягується на товари, які привозили в Росію з північної Персії через Азійський кордон. Саме цим шляхом могла бути створена мінова торгівля в південній Персії. Застосування до товарів, ввезених до Росії з південної Персії, спільного митного тарифу для товарів, що ввозяться з інших країн, унеможливило ввезення південно-перських товарів до Росії, а без імпорту південно-перських продуктів до Росії, експорт російських товарів туди навряд чи міг мати успіх.

В якості предметів, які могли б ввозитися до Росії з південної Персії П. І. Харитоненко виділив наступні: бавовна, мигдаль, родзинки, кішмиш, камедь, шерсть, мерлушки, килими, кунжутне насіння і фрукти. Однак головним предметом вивозу з південної Персії завжди вважався опіум. На жаль, відправка партії цукру не дала очікуваних результатів. Вивчення південно-персидського ринку, на думку П. І. Харитоненка показало, що південна Персія здавна забезпечується привізним цукром французького, бельгійського і австрійського виробництва, які користувалися вивізними преміями, доходючи для французького цукру до 60–65 копійок з пуду. Завдяки настільки суттєвій урядовій підтримці, іноземні підприємці встигли створити в країні міцну організацію торгівлі і дуже щільно монополізувати тубільні ринки, що суперництво з ними для російської торгівлі стало справою вкрай важкою. Крім того, відсутність у південній Персії стійкої і одноманітної грошової і вагової системи, обмеженість банкового кредиту, вкрай незадовільний стан шляхів і способів пересування, невпорядкованість поштово-телеграфних зносин, відсутність в торгових пунктах південної Персії російських торгових представництв зробило торгівлю порівняно невеликою партією цукру, протягом року, не вигідною та призвело підприємців до матеріальних втрат. Опанувати цукровий ринок південної Персії можливо було лише введенням вивізних премій та урядової підтримки. Свій звіт П. І. Харитоненко подав на розгляд

загальних зборів Всеросійського Товариства Цукрозаводчиків. Згодом, після обговорення, він потрапив до Товариша Міністра Фінансів В. І. Ковалевського, однак міністерство не вважало за потрібне підтримати цукрозаводчиків на державному рівні.

Таким чином, історія участі торгового дому «І. Г. Харитоненко з сином» у торгівлі цукром з південною Персією на рубежі XIX–XX століть, вимагає ґрунтовного вивчення. Звернення до його досвіду сьогодні допоможе знайти вихід з економічної кризи, та розробити моделі включення України в світовий ринок.

УДК 327(479.24)

Жолонко Т. В.,
*канд. політ. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

Культура Азербайджану – явище складне і багатогранне, в ній відображається не тільки непроста історія цієї країни як містка між Сходом і Заходом, але й багатоманітність її населення, у якому помітним є вплив всіх етнічних груп, які колись були і залишаються частиною населення Азербайджану. Так склалося, що етнічні українці зробили свій внесок у формування культури Азербайджану і продовжують це робити сьогодні. Українську культуру добре знають і поважають в Азербайджані, в цій країні склалася своя, оригінальна школа перекладу та інтерпретації творчості Т. Г. Шевченка, активною і плідною є діяльність українських діаспорних організацій. Проте в Україні досить мало досліджень азербайджанської культури, зокрема внеску наших співвітчизників у це складне явище.

До кінця 1980-х в Азербайджані склалася найбільш чисельна українська громада в Закавказзі. У 1992 р. було створено Українське відділення Республіканського товариства солідарності народів Азербайджану (РТСНА) «Співдружність». Згодом, у листопаді 1997 р. на основі «Співдружності» була створена «Українська громада в Азербайджані імені Т. Г. Шевченка», яку очолив уродженець Миколаївщини Олександр Зарічний. Організація об'єднала близько 400 членів, 9 районних відділень і 1 міське відділення у місті Сумгаїті з Центром української культури ім. Лесі Українки. Першочерговим

завданням «Української громади» стала не тільки популяризація української культури та традицій, але й представництво інтересів українців, які проживали в Азербайджані, надання їм допомоги у вирішенні різних проблем, захист їх громадянських прав.

Після відкриття у травні 1996 р. посольства України в Азербайджані робота Української общини значно поживилася. Цього року було проведено багато заходів, присвячених історії, культурі та звичаям українського народу, активізувалися зв'язки азербайджанських українців з Україною. Почала видаватися газета «Вісник Української громади в Азербайджані». У 2004 р. у Гарадазькому районі Баку було встановлено пам'ятник Лесі Українці, її іменем назвали парк у селищі Локбатан. Поштовхом до створення парку стало встановлення у 2003 р. побратимських зв'язків між Гарадазьким районом Баку та містом Ірпінь Київської області. Натомість у м. Ірпінь одну з вулиць було названо на честь азербайджанської вченої, видатного офтальмолога Заріфи ханум Алієвої.

З 2008 р. за участі бізнес-активу української громади діє організація «Громадське об'єднання сприяння економічним зв'язкам Азербайджану і України». У червні 2008 р., під час офіційного візиту до Азербайджану Президента України Віктора Ющенка був відкритий пам'ятник Т. Г. Шевченку в одному з центральних районів Баку, а також меморіальна дошка на будинку, в якому у 1919–1920 рр., була розташована Особлива дипломатична місія Української Народної Республіки.

З роками кількість етнічних українців у Азербайджані зменшилась, і за даними перепису, у 2009 р. українська діаспора налічувала 21,5 тис. осіб (10 за чисельністю етнічна група в Азербайджані). В той же час, за даними посольства України в Азербайджані, з них лише 4 тис. осіб ототожнюють себе з українським походженням або задіяні в організаціях української діаспори. Кількість українців, які зберегли мову, самоідентифікацію, традиції ще менше – не більше 3 тис. осіб.

У 2012 р. була зареєстрована ще одна організація, яка об'єднала українців – Український конгрес Азербайджану, очолювана українцем за походженням, ветераном карабаської війни Юрієм Осадченком. З кінця 2016 р. при Українському конгресі Азербайджану функціонує освітньо-культурний центр «Просвіта», створений за підтримки Посольства України в Республіці Азербайджан.

Ще з березня 2001 р. на базі Бакінського слов'янського університету функціонує недільна школа, в якій вже декілька поколінь азербайджанські українці і всі охочі вивчають українську мову, історію і традиції України. Активно розвивається співробітництво між навчальними закладами обох країн. Знаковою подією, без сумніву,

стало створення у 2012 р. на базі Азербайджанського державного економічного університету «Асоціації випускників Київського національного університету ім. Тараса Шевченка», до якої увійшли колишні студенти цього закладу. Також можна відмітити діяльність Бакінського слов'янського університету, який тісно взаємодіє з багатьма навчальними закладами України, зокрема з Черкаським університетом ім. Б. Хмельницького, Київським інститутом «Слов'янський університет», КНУ імені Тараса Шевченка. Зусиллями викладачів і студентів БСУ, а також за підтримки Посольства України в Азербайджані були опубліковані «Українсько-азербайджанський учбовий словник», «Збірка українських пісень», «Голодомор 1932–1933 рр. в Україні – геноцид українського народу», «Вибрані твори» Т. Шевченка, збірка віршів В. Стуса. У квітні 2009 р. за сприяння Бакінського слов'янського університету було видано навчальний посібник «Сучасна історія України (кінець XX – початок XXI ст.)». З 2000 р. у БСУ готують дві спеціальності з українським напрямком: перекладу та українознавства.

Продовжують укріплюватися літературні зв'язки між країнами. Так, у 2014 р. літературною премією імені азербайджанського поета Мікаїла Мушфіга був вперше нагороджений українець – директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Стус. У 2015 р. цією премією знов був нагороджений українець – арт-критик і журналіст Костянтин Дорошенко. За словами члена оргкомітету премії поета Саліма Баббулаоглу, премія була надана за неоціненний внесок Костянтина Дорошенка у справу зближення української культури з культурою Азербайджану, з тюркомовними культурами.

Окремо слід сказати про українських спортсменів, які сьогодні виступають за Азербайджан. В силу різних причин, головними з яких, без сумніву, є гідні гонорари за спортивні досягнення, українські спортсмени протягом останніх років почали масово переходити до збірної Азербайджану. Так, на Олімпійських іграх–2016 у Ріо-де-Жанейро з 56 атлетів азербайджанської команди 12 спортсменів були вихідцями з України. Серед них Інна Осипенко-Радомська, чотириразова олімпійська медалістка збірної України у греблі на байдарках і каное, гімнаст Олег Степко, якого вважали одним з найяскравіших талантів в Україні, борчиня Марія Стадник, яка з 2007 р. принесла Азербайджану п'ять золотих медалей чемпіонату Європи, дві олімпійські медалі та чотири медалі чемпіонатів світу, харків'янка Ольга Панаріна, яка спеціалізується на виступах у велоспорті на треку, триатлоніст Ростислав Певцов та ін. Отже, внесок українців у розбудову культури Азербайджану здійснюється у різноманітних сферах.

ПОЗИЦІЯ ПРОВІДНИХ ДЕРЖАВ СВІТУ ЩОДО СТАТУСУ ПРИДНІСТРОВ'Я

Проблема вирішення конфліктів навколо де-факто держав займає важливе місце у зовнішньополітичних стратегіях як країн пост-радянського простору, так й інших впливових учасників міжнародних відносин. Вирішення цих конфліктів є неможливим без розв'язання головної проблеми – питання статусу де-факто держав, що позиціонують себе як незалежні країни і прагнуть домогтися визнання свого суверенітету міжнародною спільнотою. Тому ми зацентруємо увагу саме на офіційній позиції провідних держав світу щодо статусу і потенційного визнання так званої «Придністровської Молдавської Республіки».

Початок процесу мирного врегулювання конфлікту навколо так званої «ПМР» покляло підписання президентами Республіки Молдова М. Снегуром і Російської Федерації Б. Єльциним 21 червня 1992 року Угоди «Про принципи мирного врегулювання збройного конфлікту в Придністровському регіоні Республіки Молдова», що отримала назву Московська Угода. Сама «ПМР» не визнавалась як сторона конфлікту і у підписанні угоди участі не брала. Цей документ не торкався питання майбутнього статусу сепаратистського регіону, а лише встановлював режим припинення вогню і закладав базу для подальших переговорів.

Але за більш ніж 25 років, що пройшли з часу підписання Московської угоди значимих результатів досягнуто не було. Дослідник Г. Гаспарян виділяє у якості крапки відліку нового етапу переговорного процесу підписання президентами Росії, Молдови, України і лідером Придністров'я меморандуму «Про основи нормалізації відносин між Республікою Молдова і Придністров'ям». В цьому документі серед іншого було зазначено, що сторони підтверджують важливість майбутньої побудови відносин між Придністров'ям і Молдовою лише у межах спільної держави.

Головною перешкодою на шляху вирішення проблеми існування цієї де-факто держави автор вважає різницю у підходах всіх зацікавлених країн до визначення формату такої «спільної держави». Республіка Молдова незмінно дотримується позиції, що єдиним можливим форматом побудови такої держави є унітарна республіка.

Придністров'я може претендувати лише на широку автономію, на кшталт автономії Гагаузії, а конфедеративний устрій є у такому випадку першим кроком до розпаду держави.

У Стратегії національної безпеки Республіки Молдова, що вступила в силу 15 липня 2011 року придністровський конфлікт вказується як одна з головних загроз національній безпеці держави, а головним шляхом вирішення цього конфлікту називають збереження територіальної цілісності Молдови і надання особливого статусу Придністров'ю.

У свою чергу Російська Федерація завжди була не лише активним учасником врегулювання придністровської проблеми, але, на думку автора, може вважатися однієї зі сторін конфлікту. По-перше, про це свідчить наявність на території Придністров'я російського військового контингенту всупереч рішення Стамбульського саміту 1999 і протестів молдовської влади. Позицію Російської Федерації у жодному разі не можна вважати неупередженою.

У якості посередника РФ неодноразово пропонувала свої плани з вирішення проблеми, у яких чітко був прописаний майбутній статус «ПМР». Серед найбільш значимих пропозицій можна виділити план Є. Примакова (2000 рік), меморандум Д. Козака (2003 рік), проект Ю. Зубакова (2007 рік). Спільним для цих трьох проектів стало те, що у жодному з них РФ не визнавала майбутню незалежність «ПМР» і підкреслювала територіальну цілісність Молдови. Але запропоновані шляхи вирішення проблеми суперечили молдовській конституції і не могли бути прийняті. Наприклад, «план Примакова» пропонував створення договірної федерації і входження до неї «ПМР» у якості складової частини, що не могло бути прийнятним для Молдови, оскільки автоматично надавало придністровському регіону рівноправний статус державоутворюючого суб'єкта. Аналогічну ідею містив і «Меморандум Козака», який наділяв Придністров'я більш широкою автономією в складі майбутньої Федеративної Республіки Молдови. Цілковитим передбачуванним було не прийняття Молдовою і цього плану. Проект Ю. Зубакова не акцентував увагу на майбутньому статусі Придністров'я і обережно обійшов гострі кути, уникаючи питання можливої федералізації Молдови. Але повне вилучення з переговорного процесу США, ЄС і України також зашкодило його реалізації. Отже, цілком логічним є висновок, що Росія, хоча і прямо не визнає «ПМР», але надає цьому сепаратистському регіону вагомий підтримку і розглядає його як сферу свого впливу.

У форматі «5+2» Сполучені Штати Америки хоча і не виступають країною-гарантом переговорів, як Росія та Україна, або посередником, як ОБСЄ, але мають статус спостерігача і чітку й незмінну позицію щодо так званої «незалежності» сепаратистського регіону Молдови. Сполучені Штати неодноразово висловлювали підтримку суверенітету та територіальної цілісності Молдови в межах своїх міжнародно визнаних кордонів. Криза в Україні актуалізувала для членів Конгресу США питання суверенітету і територіальної цілісності Молдови також, зважаючи на спільну загрозу з боку Російської Федерації. 27 березня 2014 року був прийнятий законопроект, що рекомендував «Радіо Вільна Європа» та «Радіо Свобода» докласти зусиль для боротьби з проросійською пропагандою в Україні й Молдові. 3 квітня 2014 року була прийнята резолюція № 411, у якій зазначається, що Росія використовувала енергоресурси, свою військову присутність у Придністров'ї та інші засоби для залякування Молдови. Резолюція підтверджує політику США щодо підтримки суверенітету, незалежності та територіальної цілісності Молдови; закликає Росію вивести свої військові сили з Молдови; і пропонує Президенту розглянути питання про підвищення рівня співпраці з урядом Молдови у галузі безпеки і розвідки.

Ще однією державою, безпосередньо зацікавленою у вирішенні проблеми статусу «ПМР», є Румунія. Вона також не визнає незалежність сепаратистського регіону і виступає проти федералізації Молдови. 14 червня 2017 року новий міністр закордонних справ Румунії Т. Мелешкану підтвердив підтримку Румунією мирних переговорів у форматі «5+2», як єдиної основи, яка гарантує прозорість і законність довгострокового рішення, заснованого на повазі до повного суверенітету і територіальної цілісності Республіки Молдова. Автор вважає, що Румунія могла б долучитися до формату «5+2» у якості спостерігача, але введення цієї держави до переговорного процесу має бути поступовим і вкрай обережним, зважаючи на поширення сепаратистською владою серед придністровського населення пропагандистської ідеї щодо можливого об'єднання Молдови і Румунії в єдину державу.

Україна завжди дотримувалась верховенства принципу недоторканості кордонів і територіальної цілісності держав пострадянського простору. Але з 2014 року ця проблема набула для неї особливої актуальності. У зв'язку з цим, автор вважає, що Україні необхідно налагодити активне співробітництво у дипломатичній і законотворчій сферах із Молдовою з метою обміну досвідом з врегулювання цих конфліктів.

Лимар М. Ю.,
аспірантка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**GLOBAL POWERS AND PROSPECTS FOR THE U. S.
AND EUROPE IN THE NATIONAL
INTELLIGENCE COUNCIL FORECASTS**

The modern system of international relations is undergoing a process of permanent unpredictable and dynamic transformation, which forces the United States to abandon traditional ambitions and reconsider its position on international arena. The issue of the European vector role in the U.S. foreign policy was relevant during the period of President B. Obama, when American attention was redirected towards Asia Pacific. Among the possible reasons could be conclusions reached by analyzing a number of analytical papers of the National Intelligence Council devoted to trends of global development.

In the report «Global trends 2015: a dialogue about the future with nongovernment experts», we find a thesis that American leadership can be both tested for strength as well as enhanced (through policy review) by rising the following global actors: China, Russia, India, Mexico and Brazil; the European Union and a wide range of powerful transatlantic corporations and non-profit organizations that protect, above all, their own interests. The next analytical survey «Global trends 2020: mapping the global future» continued the previous direction of forecastings with a special focus on China and India, comparing their future success with triumphs of Germany at the end of the XIX century and the U.S. at the beginning of the XX century. It was mentioned that they would appear on the international arena in the XXI century as two new powers leading Asia. The less optimistic was the response to the question about the united Europe significance. According to the report, the EU could not be able to play a role directly proportional to its size due to the difficult demographic situation (the inability to cope with the influx of Muslim migrants; the tireless aging of its own population), the imperfection of labor legislation and the lack of unity in making politically substantial decisions. Moreover, it was mentioned the likelihood that some EU members would leave the organization, weakening the united Europe.

We assume that the discussed predictions have become one of the reasons for the reorientation of the U.S. foreign policy vector with the arrival of B. Obama administration towards the Asia-Pacific region as a more promising player. In this sense, the next scenario «Global Trends 2025: a transformed world» does not have meaningful differences. It states

that the inevitable process of globalization by 2025 will be identified with the flowering of Asian states. Thus, the United States should maintain a balance in the Middle East, considering Russia, China and India, whose role will increase. As well as Japan, Europe will significantly outstrip the development of China and India, but it will be all the more difficult to support because of a decline in the European working-age population.

During the first term of B. Obama presidency, it has been prepared another analytical paper of this series «Global Trends 2030: alternative worlds». Despite its multivariate content, the paper contains key thesis that by 2030 there will not remain any single hegemonic power, and global power will be divided between new networks and coalitions of the multipolar world. The historic rise of the West, which has been observed since 1750, will give way to restoring Asia's weight in the international economy. That will mark the beginning of the global «democratization» era at the both domestic and international levels. The determining point is the next one. In the executive summary, China is referred as the only potential partner of the U.S. for the possible global cooperation.

Finally, we can conclude that under President B. Obama, the United States has already bases to depart from the concept of hegemony and to consider possible options for preserving leadership positions through cooperation with the most promising powers. The analysis of forecasts also gives an answer to the cause of the transatlantic gap at the beginning of the XXI century. We are actually seeing a gradual ascent of Asian powers, while the intentions of Great Britain to leave the EU may weaken the organization. Nevertheless, the U.S. and the EU still have plenty of potential to remain among the world's first powers and to maintain transatlantic relations at a high level.

УДК 323.1(477)

Мартінова Л. С.,

аспірантка кафедри,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІДЕОЛОГІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО Й АТЕЇЗАЦІЯ ДУХОВНОГО ЖИТТЯ ПОЛЯКІВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ТОТАЛІТАРИЗМУ

Польська діаспора на теренах України до війни була достатньо великою і нараховувала близько 1,5 млн чоловік. Серед представників усіх національностей, що проживали на території республіки вона посідала четверте місце. Переважно вони були зосереджені у Вінницькій, Житомирській та Кам'янець-Подільській областях, але на Півдні польська діаспора також складала досить численну групу.

На території УРСР під час політики так званої «коренізації» починають утворюватися польські сільські ради, національні школи та інші заклади культурної та наукової сфери. Та вже на початку 30-х років розгортається процес колективізації, починається масове закриття, перепрофілювання та ліквідація таких закладів та установ, оскільки польські селяни не сприймали утворення колгоспів та радгоспів. У відповідь на це радянська влада почала масове відселення поляків з місць їхнього компактного проживання в інші райони країни з метою якнайбільше розпорошити їх, а в подальшому й асимілювати, оскільки там вони втрачали умови для національно-культурного розвитку. Такі дії викликали негативну реакцію та супротив польського населення, яке почало у великій кількості емігрувати назад до Польщі. І як наслідок, такі події призвели до скорочення кількості польського населення на території Півдня України та інших областей.

У період утвердження радянської влади в Україні почалася заміна «старої» польської культури новою, а саме «пролетарською», соціалістичною за змістом і польською за формою. У контексті політики «коренізації» жертвами політичних маніпуляцій стала польська інтелігенція. З однієї сторони, почалась цільова підготовка кадрів, відкривались польські школи, польською мовою видавали газети, книги, журнали, а з іншої, діяльність культурно-освітніх і наукових установ жорстко контролювалась, відбувався пошук ворогів, а зі шкіл виганяли учителів, з програм і підручників вилучали патріотичні твори польської класики, закривали костьоли, арештовували ксьондзів і діячів національної культури, загальнодержавного характеру набувала антипольська пропаганда. Антирелігійні комісії почали діяти в кожній губернії, зокрема і в південних регіонах України. 20-ті роки XX століття стали періодом активної антирелігійної політики.

З середини 1930-х рр. тоталітарний режим перейшов від підтримки національно-культурного відродження до його згортання та знищення пам'яток культури. У культурно-освітній роботі на чільне місце було поставлено боротьбу проти костюлу, яка супроводжувалася атеїзацією культурно-освітньої сфери і побуту. Активісти польського культурницького руху були звинувачені у націонал-ухильництві, буржуазному націоналізмі, в співробітництві з німецькими і польськими фашистами, їхніми спецслужбами, а відтак репресовані.

Таким чином, на території України, зокрема на Півдні, була розпочата широка кампанія по дискредитації культурно-освітнього та духовного життя поляків, в яких тоталітарний режим вбачав ідеологічних супротивників. Основними наслідками зазначених вище процесів стало знищення всіх здобутків політики «коренізації», а також скорочення кількості польського населення України на шляху створення нового типу «радянської» людини.

Морозова О. С.,
*канд. іст. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

МІСЦЕ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ПОЛЬЩІ

Багатовікове сусідство українців і поляків спонукає до глибшого пізнання один одного, стимулює до детального вивчення історії й культури країни-сусідки. Питання українсько-польських відносин займає вагоме місце у внутрішній політиці Польщі. Польська влада активно стимулює діяльність інституцій, що вивчають проблеми українсько-польських відносин, у процесі задіяна значна кількість польських вчених. Революційні події в Україні 2013–2014 рр., війна на Сході держави активізували польську спільноту до пильного й детального дослідження проблем України, її відносин з іншими державами.

В умовах розгортання демократичних процесів за Третьої Речі Посполитої, починаючи з 1989 року на теренах Республіки Польща з'явилися значні наукові осередки, які зайнялися проблемою українсько-польських відносин: Інститут історії й Інститут політичних досліджень Польської академії наук (Варшава), Південно-Східний науковий інститут (Перемишль), Інститут Центрально-Східної Європи (Люблін), Фундація Святого Володимира (Краків) тощо. Учасниками українсько-польського наукового діалогу виступили Варшавський університет, Університет Марії Кюрі-Склодовської (Люблін), Ягеллонський університет (Краків), Університет ім. А. Міцкевича (Познань), Вроцлавський університет, Поморська академія (Слупськ) й інші.

Особливу роль у популяризації питання українсько-польських відносин і його дослідженні відіграють такі польські вчені, як: Гжегож Мотика, Владзімеж Менджецький, Томаш Стрик, Лукаш Адамський, Пьотр Кроль (Варшава), Ян Яцек Бруський, Ярослав Моклак, Владзімеж Мокрий (Краків), Рафал Внук, Анджей Гіль, Роман Висоцький, Гжегож Купріянович (Люблін), Ігор Халагіда, Євгеніуш Коко (Гданьськ), Богдан Гальчак (Зелена гора), Ярослав Сирник (Вроцлав), Роман Дрозд та Роберт Кушнір (Слупськ), Станіслав Семпень, Олександр Колянчук (Перемишль), Ярослав Рубаха (Ольштин) тощо.

У першу чергу аналізу підлягають «гострі» питання українсько-польських відносин, зокрема: формування й функціонування польсько-українського кордону й прилеглих територій (проблема «Кресів»),

національна свідомість населення порубіжжя; українсько-польські відносини періоду творення української незалежної держави, боротьба за Львів і Галичину 1918–1919 рр.; відносини С. Петлюри й Ю. Пілсудського, аналіз Варшавського договору; голод в Україні (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947); діяльність українських націоналістів часів II Світової війни, Волинська трагедія; післявоєнні переселення, депортації, акція «Вісла» тощо.

Розв'язання гострих моментів спільного українсько-польського буття відбувається у ході проведення різноманітних конференцій і симпозіумів як в Україні, так і Польщі, зокрема: «Польсько-українські стосунки 1991–2013: спробу підсумку» (Люблін, 2013), «Поляки та українці. 70 років після Волинської трагедії», (Гданьск, 2013), «Польща-Україна: спільні шляхи до свободи» (Житомир, 2015) і т. п.

Польські вчені здійснили велику роботу у дослідженні історії України. У науковому діалозі українських і польських істориків було знайдено багато порозумінь й компромісів. Але попереду ще важка робота у напрямку об'єктивного й неупередженого вивчення й сприйняття спільного минулого.

Отже, розвиток демократичних процесів у Польщі й становлення незалежної Української держави розпочали процес не тільки налагодження відносин між Польщею й Україною, а й детального вивчення й аналізу спільного минулого. Еволюцію дослідження українсько-польських відносин в Польщі доцільно розглядати в руслі загального процесу суспільно-політичних трансформацій в польському суспільстві. Українсько-польські відносини й сьогодні займають важливе місце у внутрішній політиці Польщі.

УДК 94

Погромський В. О.,

канд. іст. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОПОМОГИ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ ЗА ЧАСІВ ДРУГОЇ РЕСПУБЛІКИ: ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП

Початок діяльності АРА в Польщі був досить непростим, адже американці зіткнулись із рядом серйозних проблем. Перш за все важка гуманітарна криза. Населення центральної частини Польщі голодувало. В раціоні були корінці дикоростучих рослин, кора дерев та інші

сурогати. Це призвело до поширення таких небезпечних захворювань як рахіт, сухоти, тиф. Стан сільського господарства фактично характеризувався, як неієздатний, промисловість була в розореному стані. Біженці, що повертались після припинення військових дій до своїх міст та сіл ставали жертвами інфекційних захворювань, таких як холера, дизентерія.

Варто зазначити, що майже по всій території Польщі на початку 1919 р. створювались дитячі притулки. За підрахунками Польсько-американського комітету допомоги дітям «РАКРД» (Polsko-Amerykański komitet pomocy dzieciom (пол.)) на початку року у країні нараховувалось майже 30 000 сиріт та більше 132000 напівсиріт, які втратили батьків внаслідок Першої світової війни. Під час організації надання допомоги в літній період харчування відбувалося під відкритим небом. Вже в середині 1919 р. кількість польських волонтерів, що співпрацювали з АРА, складала 14000 осіб, загальна кількість їдалень складала 7600 установ, вони працювали у 3222 населених пунктах Польщі.

Базові засади діяльності АРА у Польщі були закладені 23 березня 1919 р. на зустрічі представників Американської адміністрації допомоги з прем'єр-міністром Польщі Ігнацієм Подаревським. Було проведено зустріч із представниками польського Державного комітету допомоги дітям, який було утворено за сприяння польського міністерства охорони здоров'я. За пропозицією Герберта Гувера було запропоновано стратегію діяльності, яка спиралась на такі базові засади: по-перше, треба забезпечити хоча б одноразове харчування нужденних дітей, по-друге, створити національні установи, які б могли здійснювати допомогу після того, як АРА припинить свою діяльність у Польщі. Ще одним принципом діяльності АРА у Польщі було забезпечення безкоштовного транспортування вантажів АРА залізницею та забезпечення безкоштовного зберігання гуманітарних вантажів на складах. Ще було досягнуто домовленість щодо максимального залучення наявних місцевих ресурсів.

Між АРА та Урядом Польщі було погоджено склад харчової допомоги дітям та асортимент харчів (див. табл. Раціон харчування дітей у Польщі 1919 р. Розрахунок на одну дитину на день).

Вартість одного раціону складало від 5 до 2 центів, в залежності від пори року та світових цін на продукти харчування.

Працюючи у Польщі АРА неухильно дотримувалась таких принципів:

- 1) продукти харчування поширюються тільки на найбідніших дітей у Польщі, не враховуючи релігію, національність, політичні вподобання чи будь-який інший фактор, крім фізичного стану дитини;

2) кожна дитина, що отримує харчування, має право лише на один раціон харчування щодня;

3) раціони подаються в готовій формі та їдять їх діти і годуючі матері в межах їдальні.

Таблиця

**Раціон харчування дітей у Польщі 1919 р.
розрахунок на одну дитину на день***

Назва продукту	Кількість грам	Кількість калорій
Борошно	62	226
Квасоля	35	126
Рис	20	71
Молоко (згущене)	22	37
Жир	10	88
Цукор	15	62
Какао	3	14
Разом	167	624

* Складено автором на основі звіту президента США від 25.02.1919.

Таким чином, вже на початку діяльності АРА у відновленій Польщі була розроблена чітка стратегія допомоги, врегульовано переважну більшість юридичних та організаційних питань, було проведено роботу з координації спільних зусиль між американцями та польськими національними допороговими організаціями, встановлено чіткі цілі та завдання місії Американської адміністрації допомоги в Польщі.

УДК 354(477):32.019.5

Терещук В. І.,

*канд. політ. наук, доцент, докторант,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

**ЕВОЛЮЦІЯ НОРМАТИВНОГО ВИМІРУ
МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРАЛЬНИХ
ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ
ЗА ІНФОРМАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ**

Говорячи про центральні органи виконавчої влади, які мали відношення до проблем захисту інформаційного простору й інформаційної безпеки держави й суспільства, реалізації міжнародної інформаційної політики слід зауважити, що до недавнього часу цей

вектор діяльності держави не мав ані пріоритетного, ані системного характеру, що підтверджується як відповідними програмними й доктринальними документами, так і характером завдань та функцій, які покладалися на відповідні профільні інституції.

Фактично першим центральним органом виконавчої влади, відповідальним за інформаційну політику України, стало Міністерство України у справах преси та інформації, утворене 1994 році на базі ліквідованих Державного комітету України у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження і Державного комітету України з охорони державних таємниць у пресі та інших засобах масової інформації. Міжнародний вектор його діяльності був представлений функціями встановлення й підтримки міжнародних видавничих зв'язків; проведення виставок, конкурсів, оглядів літератури з метою розповсюдження друкованих видань в Україні та за її межами, використання для цього засобів масової інформації; здійснення в установленому порядку представництва України в спеціальних міжурядових та міжнародних організаціях.

У 1996 році на базі Міністерства України у справах преси та інформації було створене Міністерство інформації України. Його міжнародна діяльність, згідно з положенням, полягала у реалізації таких функцій, як укладання у встановленому порядку договорів міжвідомчого характеру про інформаційне співробітництво з відповідними органами та установами іноземних держав і міжнародними організаціями та взаємодія з ними; забезпечення видання і розповсюдження за кордоном інформаційних вісників, бюлетенів, іншої друкованої та аудіовізуальної продукції; координування міжнародного співробітництва в галузі телебачення і радіомовлення, встановлення міжнародних видавничих зв'язків з метою розповсюдження вітчизняних друкованих видань за межами України, участь в організації та проведенні міжнародних книжкових ярмарків, інших заходів щодо міжнародного обміну інформацією.

Наступна трансформація відбулася у 1999 році, коли замість ліквідованого Міністерства інформації був утворений Державний комітет інформаційної політики України (Держінформполітики України). Міжнародна діяльність включала такі функції, як участь у здійсненні заходів з інформаційного забезпечення українців, які проживають за межами України; координування міжнародних зв'язків органів виконавчої влади з питань державної інформаційної політики; підготовка пропозиції щодо наближення національного законодавства до основних положень законодавства ЄС з питань інформаційної діяльності.

Наступного року Держінформполітики України разом із Державним комітетом телебачення і радіомовлення були об'єднані у Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України. Функції, пов'язані з міжнародним виміром інформаційної політики, узагальнили в собі функції попередніх комітетів. У 2003 цей комітет був перейменований у Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Указом Президента України від 7 травня 2011 року було затверджене нове Положення про комітет, у якому мало місце зникнення євроінтеграційного вектору у міжнародній діяльності Комітету (що, напевне, пояснюється зміною зовнішньополітичних імперативів часів президентства В. Януковича) та функції інформаційної підтримки закордонних українців.

Системних змін ситуація зазнала після «Револуції гідності», коли на початку 2015 року було створене Міністерство інформаційної політики. Міжнародний вимір його діяльності представлений такими функціями, як здійснення нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів; розроблення разом з МЗС, Мінкультури та МОН планів заходів та програмних документів щодо позиціонування України в світі; вживання разом з іншими центральними органами виконавчої влади заходів щодо популяризації вітчизняної телепродукції за кордоном; здійснення міжнародного співробітництва, забезпечення виконання зобов'язань, узятих за міжнародними договорами України, з питань, що належать до його компетенції, зокрема з питань державного іномовлення, інформаційної безпеки. Цей перелік був суттєво розширений у 2017 році такими функціями: здійснення формування та реалізації державної політики у сфері державного іномовлення, а також сприяння інтеграції суб'єктів державного іномовлення України у світовий інформаційний простір та провадженню ними діяльності відповідно до міжнародних стандартів; сприяння популяризації та формуванню позитивного іміджу України у світових інформаційних ресурсах та національних інформаційних ресурсах іноземних держав з метою захисту її політичних, економічних та соціально-культурних інтересів, зміцнення національної безпеки і відновлення територіальної цілісності України.

Таким чином, Міністерство інформаційної політики стало першим в історії української держави органом, який має повноваження комплексно реалізовувати міжнародний вектор інформаційної політики, включаючи забезпечення належної присутності «голосу» України у світовому інформаційному просторі та формування позитивного міжнародного іміджу.

Тихоненко І. В.,
*канд. політ. наук, старший викладач кафедри,
ЧНУ ім. Петра. Могили, м. Миколаїв, Україна*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ ПАКИСТАНУ ТА УКРАЇНИ

Україна визначила пріоритетом своєї зовнішньої політики – інтеграцію до Європейського Союзу. Тобто, поєднання не лише географічно, а й у політичній, економічній, соціальній сферах з євроспільнотою. Тому, безпека України безпосередньо взаємопов'язана та знаходиться у взаємозалежності від безпеки ЄС. Проводячи паралель із Пакистаном можна впевнено стверджувати, що ця держава Південноазійського регіону, також має у своїй політиці детермінізм у форматі безпека держави – безпека регіону.

У міжнародних відносинах існує поділ загроз на «старі» та «нові». До «старих» загроз належать ті, які могли спричинити ядерне протистояння у біполярну добу. «Нові» загрози виникли на початку ХХІ ст. і утворюють так звану тріаду: міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, внутрішні військові конфлікти, а також нелегальний обіг наркотичних речовин, порушення прав людини.

Поділ загроз на «старі» (традиційні) та «нові» («нетрадиційні») для безпеки Пакистану матиме наступний вигляд. Традиційні загрози – територіальні конфлікти з Індією та Афганістаном, пакистансько-індійське ядерне протистояння «нетрадиційні» загрози – тероризм у поєднанні з ісламським екстремізмом та сепаратизмом, що призводить до військових дій, а також нелегальний наркотрафік та проблема афганських біженців. Для України матимемо такий варіант: традиційні загрози (агресія Росії та війна на сході України); «нетрадиційні» (існування терористично налаштованих утворень ДНР, ЛНР, проблема внутрішньоопереміщених осіб, «газові» війни з РФ).

Першим об'єднуючим фактором у контексті загроз безпеці як для Пакистану, так і для України виступає держава-сусід. Для України – Росія, а для Пакистану – Індія.

У внутрішній та зовнішній політиці Пакистану, не беручи до уваги власне безпекову сферу та сферу оборони, чільне місце посідає армія. Зокрема, на сторінках журналу пакистанської армії «Халаяль», Індія визначена як держава, що являє собою традиційну загрозу головним чином у старій формі. Тобто, є державою яка безпосередньо втілює

загрозу використання або застосування військової сили. Щодо України, то ВР України підтримала Закон «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», що набув чинності 24 лютого 2018 р. у якому зазначається про визнання Росії агресором.

У свою чергу, підтвердження першочерговості загрози безпеці Пакистану зі сторони Індії є й заявлене Ісламабадом право превентивного ядерного удару, умовою виконання якого визначено агресивні дії Індії щодо Пакистану. Щодо України та її відносин з Росією, то ядерна сфера наразі не входить до формату протидії, оскільки Україна у 1994 р. добровільно відмовилася від свого ядерного потенціалу, а у 1995 р. – підписала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Хоча, деякі українські політики та експерти наразі апелюють до того, що якби Україна мала ядерну зброю – Росія не здійснила б агресію.

Проте, на думку автора все ж таки між Пакистаном та Україною і їх відносинами з державами антагоністами – Індією та Росією, можна знайти спільне використовуючи за критерії ядерний та енергетичний фактор, зокрема, відповідні кризові ситуації. Наприклад, каталізатором, що показує періоди загострення відносин Пакистан-Індія є ядерні кризи, а напруженість у відносинах Україна-Росія можна простежити через так звані «газові», «продуктові» («сирні» та «шоколадні») війни. Такі загострення безпосередньо мали вплив і на регіональний рівень безпеки. Відповідно, від ядерного пакистансько-індійського протистояння залежить безпека Південноазійського регіону, а від українсько-російського енергетичного дисбалансу – ЄС та відносини євроспільноти з РФ.

Спільною загрозою як для Пакистану, так і для України є загроза порушення територіальної цілісності через територіальні конфлікти (проблеми Кашміру, Пуштуністану, Белуджистану в Пакистані та війна на Донбасі в Україні). Для України, починаючи із 2014 р., основною загрозою є подібне до Пакистану протистояння державі-сусіду, а також протидія утвореним на сході України сепаратистським угрупованнями Донецька народна республіка (ДНР) та Луганська народна республіка (ЛНР), які військовими методами ведуть боротьбу проти України і фінансуються та підтримуються Росією.

Проводячи паралель можна спостерігати дещо подібну ситуацію в Пакистані, де у провінції Белуджистан діє воєнізована сепаратистська організація Визвольна армія Белуджистану (ВАБ), яка ставить за мету встановлення суверенітету Белуджистану. Пакистан неодноразово звинувачував Індію в підтримці ВАБ. Україна також неодноразова

заявляла про фінансування та підтримку сепаратистів з ДНР та ЛНР російською стороною, зокрема, у форматі так званих гуманітарних конвоїв та вантажів з Росії. Варто зауважити, що провінція Белуджистан у Пакистані багата на поклади газу, а Донбас в Україні – на кам'яне вугілля. Тому, ці регіони для кожної з держав мають важливе економічне значення.

Пакистанський уряд розглядає можливість, щоб ООН почала займатися питанням іноземної участі у врегулюванні конфлікту. У свою чергу, ще у липні 2017 р. Президент України П. Порошенко завив, що Україна буде наполягати на розміщенні миротворчої місії Організації об'єднаних націй на Донбасі на прийнятних для України умовах.

Отже, існуючі загрози як для Пакистану, так і для України можна класифікувати як традиційні, так і «нетрадиційні». Вагомим чинником, що впливає на поширення загроз та є спільним для держав – присутність держави-агресора або антагоніста.

УДК 378(477.73)

Тригуб О. П.,

*д-р іст. наук, професор, завідувач кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

**КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ ЧНУ імені ПЕТРА МОГИЛИ:
МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ (2003–2018)**

Сучасний соціально-економічний та політичний розвиток України і, зокрема, південного регіону, де запроваджується у життя Закон України «Про спеціальну економічну зону "Миколаїв" і потреба у розширенні міжнародних і міжнаціональних контактів обумовили відкриття у 2003 році на факультеті політичних наук нової спеціальності «Міжнародні відносини».

Для забезпечення рівня освіти, який відповідає міжнародним вимогам кафедра міжнародних відносин має постійні зв'язки із зарубіжними університетами. Звичною є практика запрошення провідних іноземних вчених для викладання спецкурсів, читання окремих лекцій чи проведення зустрічей, а також стажування студентів і викладачів у закордонних університетах.

Зазначимо, що ЧНУ імені Петра Могили має усталену традицію співробітництва з освітніми закладами Польщі. В університеті діє

Центр з вивчення польської мови і культури за підтримки посольства Польщі в Україні і студенти 3–4-х курсів мають можливість вивчати польську мову як другу іноземну.

Для кафедри у цьому напрямку справжнім зрушенням стало прибуття у 2007 р. на посаду професора кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики відомого вітчизняного полоніста, а нині професора кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Є. Г. Сінкевича, який мав багаторічні наукові зв'язки з польськими колегами. У результаті поживалася співпраця не лише на рівні університет/факультету, а й на рівні кафедри. У навчальній програмі з'явився спецкурс «ПНР у сучасних міжнародних відносинах», частіше стали відвідувати факультет польські колеги.

У 2008 р. з ініціативи професора Є. Г. Сінкевича та за підтримки генерального консульства в Одесі й кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики на факультеті політичних наук було відкрито Науково-дослідний інститут полоністики. Окрім суто наукової роботи, важливим напрямом стала організація та проведення спільних проєктів: конференцій, круглих столів, взаємних зустрічей тощо.

Тому зовсім не випадково делегація польських студентів м. Кракова завітала 21 вересня 2010 року до Чорноморського державного університету імені Петра Могили з дружнім візитом. Зазначимо, що низка делегацій студентів з Миколаєва вже побували у Краківському університеті, а у 2012 р. делегація студентів факультету політичних наук на чолі зі старшим викладачем кафедри міжнародних відносин В. О. Погромським була з візитом у Познанському університеті.

Представники НДІ полоністики взяли участь у низці міжнародних науково-практичних конференцій у містах Варшава, Краків, Ченстохова, Жешів, Перемишль, Свидник. У 2013 р. професора Є. Г. Сінкевича було обрано почесним професором Академії імені Яна Длугоша (м. Ченстохова, Республіка Польща), а у травні 2017 р. нагороджений Капітулою імені Івана Виговського (під патронатом Президента Анджея Дуди, Варшава). Розвивати українсько-польський напрямок співпраці допомагають і його учні, серед яких молодий викладач, кандидат історичних наук Галина Бойченко.

Щорічно десятки студентів-міжнародників від'їжджають за кордон за освітніми програмами – «Work and Travel», «Camp America», «Fulbright», «Volan-Sea», що дає їм можливість пізнати світ, познайомитися із західною системою освіти, щоб згодом продовжити свою освіту за магістерськими програмами за кордоном. За результатами освітнього проєкту університету м. Саарленду, фінансованого програмою Німецької служби академічних обмінів (DAAD) «Підтримка демократії в

Україні», 5 студентів спеціальності «міжнародні відносини» у 2010 році отримали міжнародні сертифікати «Європаїкум» (А. Білоконь, Ю. Мазур, І. Шипіна, Ю. Маєвська, О. Компанієць), що відкрило їм перспективу продовження освіти на магістерських програмах у Німеччині. У 2010–2012 рр. студенти спеціальності «міжнародні відносини» навчалися на магістратурі Лейденського університету (Нідерланди) – Юлія Хурчакова, а Юлія Заїкіна – у Болонському (Італія), Вероніка Юрченко в університеті Болгарії тощо.

Окрім країн Європи і Америки, студентські вояжі включають і країни Азії. Як наслідок зацікавленість студентів і викладачів факультету у сходознавчих студіях, з 2010 року розпочато програму освітніх обмінів з Дечжоуським університетом (КНР). У складі делегації ЧДУ імені Петра Могили на чолі з деканом факультету політичних наук Н. В. Шевченко, яка відвідала КНР у січні 2010 року, були і студенти спеціальності «міжнародні відносини» – Дарина Жиденко і Валерія Хомутіна. Протягом 2010–2011 рр. у Дечжоуському університеті навчалася Яна Лощиць.

У рамках укладеної угоди про співробітництво між Чорноморським державним університетом імені Петра Могили та Дечжоуським університетом (КНР) в університеті з 12 січня по 19 січня 2011 року з черговим візитом перебувала делегація викладачів і студентів з Китаю.

Протягом навчання студенти вивчають факультативно третю іноземну мову: польську, японську, іспанську, китайську тощо. Так студенти-міжнародники Валерія Хомутіна, Альона Білоконь отримали міжнародні сертифікати на знання японської мови.

З приходом на кафедру у 2013 р. молодого викладача, кандидата історичних наук Анастасії Хмель активізувався іспанський напрямок міжнародного співробітництва: щорічна участь у Конгресах іспаністів України увінчалася науково-педагогічним стажуванням за програмою Європейського Союзу Erasmus+ в Університеті Кадісу (Іспанія) протягом лютого-липня 2017 р. У рамках проекту А. О. Хмель відвідувала лекції з обраних дисциплін, займалася вивченням іспанської мови, а також науковою роботою у бібліотеці Університету й у Національному історичному архіві Іспанії.

До активного міжнародного співробітництва з 2016 р. підключилися і завідувач кафедри, д-р іст. наук, професор О. П. Тригуб і канд. іст. наук, доцент Л. А. Вовчук. Поштовхом стало залучення зазначених фахівців до діяльності Товариства історії дипломатії та міжнародних відносин (голова – д-р іст. наук, професор І. Б. Матяш). У рамках цього Товариства члени кафедри відвідали міжнародні наукові заходи у Грузії (Батумі, 2017 р., Тбілісі, 2018 р.), Україні (Одеса, 2016 р., Київ,

2017 р., Чернігів, 2018 р.). Вдалося налагодити, відвідавши міжнародну конференцію у м. Ясси (Румунія), контакти з румунськими колегами; ознайомитися із системою підготовки фахівців-міжнародників у Яссському університеті (листопад, 2017 р.).

Зустрічаються студенти-міжнародники і з іноземними дипломатами. Лише протягом 2017–2018 рр. студенти та викладачі мали змогу зустрітися з дипломатами Франції, Польщі, Ізраїлю, Норвегії, Грузії.

З ініціативи завідувача кафедри професора О. П. Тригуба та доцента Л. А. Вовчук вже традиційними стали відвідування викладачами та студентами міжнародних і дипломатичних установ: Дипломатичної академії при МЗС України, Міністерства закордонних справ України, Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв, посольства та консульств іноземних держав.

Отже, можна констатувати, що міжнародна співпраця викладачів і студентів кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики з кожним роком розширюється та набуває більш цікавих і пізнавальних форм, що сприяє не лише розширенню міжнародних контактів, а й покращенню підготовки фахівців-міжнародників.

УДК 316.324.8:327-044.922](043.2)

Фесенко М. В.,

*д-р політ. наук, провідний науковий співробітник,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ, Україна*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Сучасна система міжнародних відносин перебуває у стані трансформації, що перш за все пов'язується з глобалізацією та інформаційно-технологічною революцією. Розповсюдження ІКТ є одночасно і причиною, і наслідком глобалізації завдяки тому, що вони уможливають глобальний інформаційний обмін, який сприяє розвитку міжнародних процесів та операцій. Ці найголовніші чинники суттєво впливають на всебічну трансформацію сучасної системи міжнародних відносин.

Характерною особливістю інформаційно-технологічної революції є те, що інформація стала найважливішим ресурсом, без якого зараз принципово неможливо керувати сучасними соціально-політичними

процесами, контролювати зміни, які відбуваються в навколишньому середовищі, суспільному та політичному житті. Інформаційно-комунікативні технології сприяють збільшенню кількості сучасних транснаціональних акторів, ефективності їх роботи та впливу на інститут національних держав. Відносини між традиційними та новими учасниками міжнародної системи далеко не однозначні. Втім, незважаючи на негативні наслідки діяльності ТНК, співробітництво держав і нових транснаціональних акторів динамічно зростає. Внаслідок цього розвивається не тільки багатостороння дипломатія, метою якої є залучення більш ніж двох держав до вирішення будь-якої проблеми, а й багаторівнева дипломатія. В її межах питання вирішуються на основі взаємодії різних державних і недержавних акторів. Слід зазначити, що інколи недержавні учасники стають навіть більш гнучкими й менш бюрократизованими структурами, ніж держави.

Сучасні інформаційні і комунікаційні технології обумовлюють мобільність інформації. Розповсюдження ІКТ є одночасно і причиною, і наслідком глобалізації завдяки тому, що вони уможливають глобальний інформаційний обмін, який сприяє розвитку міжнародних процесів та операцій. Інформаційні і комунікаційні технології сприяють розширенню кордонів співробітництва, взаємодопомоги та взаємоінформування у політиці, економіці, науці, культурі та освіті через появу нових засобів пізнання та комунікації, доступності інформаційних ресурсів. Саме процес у галузі мікроелектроніки та інформаційних технологій і їх конвергенція зробили можливими міжнародні взаємодії, збільшили можливості контролю та керування ними, усунувши бар'єри часу та відстані.

Завдяки швидкісним комунікаціям політичні дії та прийняття рішень пов'язуються в комплексні мережі політичної взаємодії. З цим «розтягуванням» політики асоціюється інтенсифікація чи поглиблення глобальних процесів, тож «дія на відстані» проникає в соціальні умови та сфери пізнання, характерні для певних місць чи спільнот. Нації, звичайні люди та організації однаково пов'язані між собою завдяки новим способам комунікації, що виходять за межі державних кордонів. Цифрова революція в мікроелектроніці, інформаційних технологіях і комп'ютерній сфері встановила швидкісні зв'язки по всьому світу, які у поєднанні з телевізійними, кабельними, супутниковими засобами комунікацій та сполученням реактивними літаками, радикально змінили природу політичної взаємодії.

В умовах світової комунікативної революції все більша кількість учасників системи міжнародних відносин використовують нові, ефективніші шляхи, що дозволяють організовуватися незважаючи на

національні кордони і брати участь в управлінні глобальними подіями. Багато вчених бачать у цьому глобальну революцію зв'язку, де громадянські, локальні та приватні інтереси об'єднуються для впливу на процеси глобального управління.

У ХХІ ст. технічний рівень сполучення між країнами та людьми сягне нових висот. Як відомо, інтернет існував із шістдесятих років ХХ ст., але тільки у середині 90-х рр. виявився його величезний громадсько-політичний потенціал. Між 1994 та 2000 рр. чисельність користувачів інтернету зросла з 13 млн до понад 300 млн осіб. У 2010 р. їх було близько 2 млрд, а на кінець 2014 р. – 3 млрд осіб. За даними телекомунікаційної організації *International Telecommunications Union* (ITU), був подоланий новий психологічний бар'єр. Отже, зараз чи не кожний третій мешканець планети має доступ до інтернету. Найбільша кількість інтернет-користувачів мешкає в Китаї – їх тут налічується 457 млн.

Відтак, інформаційно-технологічна революція внесла радикальні зміни в процес коеволюції і перед усією світовою спільнотою назріло питання про необхідність серйозного перегляду стратегії розвитку світової цивілізації. Глобальна інформаційно-комунікативна та транспортна інфраструктура створює нові форми політичної та соціально-економічної організації, які не прив'язані до певних національних кордонів. Сучасне територіальне суверенне право часто суперечить транснаціональній організації багатьох аспектів політичного, економічного та соціального життя. У міжнародному праві наявні два засадничі та взаємовиключні принципи: принцип територіальної цілісності держави та право нації на самовизначення, що нерідко дозволяє маніпулювати цими принципами.

УДК 327:329](460:4-6ЄС)(043,2)

Хмель А. О.,

*канд. іст. наук, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНСЬКОГО ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВПЛИВУ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ

Наприкінці ХХ ст. такий термін як «євроскептицизм» викликав подив та, можливо, інтерес. Але на початку ХХІ ст. і після перших перемог партій євроскептиків у Парламенті ЄС (у 2009 р. в

Європарламенті Партія незалежності Великої Британії отримала майже 17 % підтримки і виграла 13 з 72 місць Сполученого Королівства), цим терміном мало кого здивуєш, він став поширеним і впізнаваним.

Після Brexit невдоволення деяких європейців щодо спільного проекту Європейського Союзу ЄС стало більш очевидним. Проте британці не є єдиними, хто вбачають в ЄС наразі більше негативного. Останніми роками рівень євроскептицизму зріс серед громадян майже у всіх державах-членах, причому це невдоволення відображається в діях політичних партій, які підтримують відновлення національного суверенітету та навіть вихід з ЄС.

Як правило, Іспанія розглядається як проєвропейська країна, в якій європейська інтеграція не породила великих конфліктів між партіями чи їхніми виборцями. Існуючий європейський консенсус в Іспанії заснований як на матеріальних елементах (суттєві матеріальні вигоди, пов'язані з приєднанням) так і емоційних елементах (великий ступінь символічної та емоційної ідентифікації з ЄС). Проте, окрім наслідків емоційних аспектів або економічних розрахунків, підтримку ЄС можна пояснити як наслідок взаємодії між наднаціональними та національними політиками.

Дослідники вказують, що позитивне бачення щодо ЄС традиційно було більшим у країнах, які мають більший рівень корупції та менш розвинений рівень державного добробуту, таких як Португалія, Греція та Іспанія. Це пов'язано з тим, що альтернативні витрати на передачу суверенітету в цих країнах менші, ніж в інших країнах, таких як Данія або Швеція.

Проте, хоча іспанська підтримка інтеграції майже завжди знаходилась вище європейського середнього рівня, навіть до економічної кризи деякі автори визначили певний м'який євроскептицизм в Іспанії.

З одного боку, хоча традиційно існує високий відсоток громадян Іспанії, які дуже оптимістичні щодо європейського проекту, частка громадян, які не мають певного ставлення до ЄС, була більшою, ніж середньоєвропейський показник. З іншого боку, детально проаналізувавши позиції виборців та партій у різні історичні моменти, дослідники наголошують на наявності перших симптомів падіння підтримки до ЄС при запуску проекту Європейського валютного союзу. Підсилену критику підтримала партія Об'єднані ліві, яка засудила відсутність соціального виміру в процесі євроінтеграції.

Подemos викликає велику цікавість серед міжнародних спостерігачів, яка розглядається як євроскептична партія. Також до іспанських партій, які мають євроскептичні погляди відносять: Іспанія – 2000, Ліві Республіканці Каталонії, Іспанська Альтернатива. При чому Іспанія –

2000 та Іспанська Альтернатива є ультраправими політичними партіями, з яких тільки друга має представництво в регіональних парламентах. А Ліві Республіканці Каталонії та Подемос – ліві партії, які мають представництво у регіональних парламентах, обох палатах Іспанського парламенту та Європарламенті. Але, Подемос має більше місць у всіх згаданих представницьких органах (зокрема 5 проти 2 у Європарламенті), відповідно викликає більший інтерес науковців.

Світова криза та криза Єврозони вплинули на ставлення громадян до ЄС. У ці роки підтримка ЄС скоротилася в 27 державах-членах, хоча найбільшим це зменшення було в країнах Південної Європи.

Перед утворенням Подемос, нинішній керівник П. Іглесіас стверджував, що вирішення економічної кризи в країнах Південної Європи вимагає відновлення грошового суверенітету, який включав вихід із Єврозони та націоналізацію банків. Зараз Подемос критично оцінює поточне функціонування та деяку політику ЄС, в результаті чого голосує проти посилення економічної та політичної інтеграції. І, хоча їх виборці не довіряють окремим європейським інституціям, вони більше підтримують посилення інтеграції, ніж виборці інших іспанських партій, а також більш ніж євроскептичні партії по всій Європі.

Особливості євроскептицизму Подемос:

Під час виборчої програми Подемос критикує поточну модель ЄС, але не обговорює вихід з зони євро чи ЄС.

У Європейському парламенті Подемос голосують як євроскептичні партії, але вони не підтримують вихід з ЄС.

Виборці Подемос більш прихильні до європейського об'єднання, ніж інші євроскептичні партії.

Порівняно з рештою іспанських виборців, прихильники Подемос довіряють менше Європарламенту та звинувачують ЄС у внутрішній економічній ситуації, але вони більше зацікавлені в ЄС і вважають, що об'єднання має йти далі.

У ставленні виборців Подемос до ЄС можна побачити певну амбівалентність. З одного боку, вони мають негативне бачення щодо Європейського Парламенту. З іншого боку, ці ж прихильники Подемос демонструють значно більший інтерес до новин щодо ЄС і визнають його значний вплив на життя своїх громадян.

Зрештою, в цілому аспекти виборчої платформи Подемос, їх протокол голосування, ставлення їх виборців до ЄС свідчить, що Podemos є партією, явно близькою до м'якого євроскетизму. Іншими словами, вони підтримують членство в Європейському Союзі та навіть хочуть поглиблювати інтеграцію, але виступають проти конкретної політики ЄС.

А зважаючи на невелику наявність іспанських євроскептиків (зокрема партії Подемос) у регіональних парламентах та Європарламенті на цьому етапі вони не здатні впливати на зовнішню політику Іспанії.

УДК 327(73)«2017»

Шевчук О. В.,

*д-р політ. наук, професор, декан факультету,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна*

АМЕРИКАНСЬКО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА Д. ТРАМПА: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ?

Прихід до влади у США республіканської адміністрації Д. Трампа у січні 2017 р. ознаменувався очікуваннями, як в академічному середовищі, так і в середовищі політичного істеблішменту, щодо різкої зміни акцентів зовнішньополітичної стратегії США. Виборча президентська кампанія у США 2016 р. супроводжувалась численними скандалами та різкими заявами кандидата від республіканської партії Д. Трампа щодо необхідності зміни курсу як внутрішньої, так і зовнішньої політики.

Д. Трамп представив своє бачення зовнішньої політики США, виступаючи у м. Вашингтон з нагоди впевненої перемоги на первинних виборах відразу в п'яти штатах країни.

Основний претендент на висунення кандидатом на посаду президента США від республіканців заявив у своїй програмній промові, що його головною метою буде реалізація принципу «Америка перш за все». Д. Трамп назвав зовнішню політику адміністрації діючого на той час президента США Б. Обама «повною і тотальною катастрофою».

Значна частина програмного виступу була присвячена тому, що Д. Трамп назвав «слабкістю, безглуздістю і розбродом» в рядах адміністрації Б. Обама, які, за його словами, він сподівається ліквідувати. Д. Трамп пообіцяв аудиторії, що зібралася у Вашингтоні, «очистити зовнішню політику США від іржі, яка її вкрила».

У цьому контексті актуалізується питання щодо визначення новою президентською адміністрацією США стратегічних зовнішньополітичних настанов стосовно розбудови їх взаємовідносин з провідними центросиловими державами світу.

20 січня 2017 р. новообраний президент США Д. Трамп проголосив інавгураційну промову.

Одним з визначальних векторів зовнішньополітичної стратегії США за президенства Д. Трампа є відносини з КНР. Ще до офіційного вступу на посаду президента США дії Д. Трампа завдали чуттєвого удару щодо характеру взаємин у форматі Вашингтон-Пекін. 14 листопада 2016 р. відбулася телефонна розмова новообраного президента США Д. Трампа і лідера КНР Сі Цзіньпіна. Сторони обговорили розвиток відносин між Пекіном і Вашингтоном. За словами лідера КНР Сі Цзіньпіна, їх безупинний поступальний розвиток протягом майже 40 років пішов на користь американському і китайському народам. «Факти свідчать про те, що співпраця є єдиним правильним вибором щодо розвитку відносин КНР і США», – заявив голова КНР. Зі свого боку, новообраний президент США Д. Трамп погодився поважати «політику одного Китаю».

Разом з тим, 2 грудня 2016 р. президент США Д. Трамп вперше за кілька десятиліть безпосередньо поговорив з лідером Тайваню Цай Інвєнь, чим порушив дипломатичні домовленості з Китаєм.

Таким чином, це був перший офіційний контакт між представниками адміністрації Тайваню і президентом США починаючи з 1979 р.

Додатковим чинником, який роздмухував вогнище суперечностей в американсько-китайських відносинах стала заява тогочасного держсекретаря США Р. Тіллersona під час процедури затвердження його Сенатом: він заявив, що в разі призначення надішле Китаю сигнал, що йому буде закритий доступ до спірних островів у Південно-Китайському морі.

Китай відповів на слова держсекретаря США Р. Тіллersona щодо островів у Південно-Китайському морі, зазначивши, що дії Пекіна носять законний характер. «Що стосується Південно-Китайського моря, то Китай має повне право здійснювати будь-яку законну діяльність відповідно до свого суверенітету», – заявив офіційний представник МЗС КНР Лу Кан.

Демонстрацією сили став похід авіаносця ВМС КНР «Ляонін» в супроводі п'яти кораблів, які пройшли водами спірного району Південно-Китайського моря. У грудні 2016 р. китайський корабель захопив американський підводний безпілотною. Новообраний президент США Д. Трамп, який на той час, ще не вступив на посаду досить жорстко прокоментував відповідні дії КНР у Twitter: «Китай краде дослідний безпілотною ВМС США в міжнародних водах – виринає його з води і забирає в Китай. Безпрецедентний акт».

Однією з детермінант американсько-китайських відносин є позиція США щодо ролі КНР у врегулюванні північнокорейської проблеми.

Президент США Д. Трамп заявив в інтерв'ю Financial Times, що в ході майбутніх переговорів з головою КНР Сі Цзіньпіном він має намір домагатися більш жорсткого підходу Пекіна до ракетно-ядерної проблеми КНДР. «У Китаю є можливості відчутного впливу на Північну Корею. І Китай може прийняти рішення надати нам допомогу з Північною Кореєю, або не надавати її. Якщо Китай погодиться, це буде дуже добре для нього самого, якщо ні – добре нікому не буде», – зазначив президент США.

6–7 квітня 2017 р. у США (штат Флорида) відбулася одна з найважливіших зустрічей президента США Д. Трампа – дводенний саміт з головою КНР Сі Цзіньпіном. Зустріч мала на меті узгодити наскільки це є можливим з позиції сторін з питань торгово-економічних взаємовідносин, ситуації щодо ядерної програми КНДР й низки регіональних безпекових питань. За повідомленням ЗМІ КНР обидві сторони вважають саміт успішним.

Проте, політика США щодо чуттєвих для КНР питань залишається досить суперечливою. 16 березня 2018 р. президент США Д. Трамп підписав раніше прийнятий Конгресом закон, який дозволяє відновити офіційні контакти між американською владою та адміністрацією Тайваню. Згідно з текстом документа, офіційним особам США «всіх рівнів» тепер дозволяється здійснювати поїздки до Тайваню для зустрічі зі своїми колегами, яких, в свою чергу, також будуть приймати в Вашингтоні «на взаємних умовах». Нові правила, зокрема, стосуються Держдепартаменту, міністерства оборони та інших відомств. Раніше сенат США схвалив законопроект, який покликаний зміцнити зв'язки Вашингтона і Тайбея, спростити процедуру реалізації контактів між офіційними особами США та адміністрацією Тайваню. Згідно з прийнятим документом, американські чиновники можуть безперешкодно відвідувати острів і проводити зустрічі з представниками тайванської адміністрації. Документ також передбачає, що представники адміністрації Тайваню можуть здійснювати поїздки у США і зустрічатися з американськими офіційними особами.

Офіційна влада КНР після схвалення США законопроекту про зміцнення зв'язків Вашингтона і Тайбея публічно попередили тайванську сторону про «неприємності», якщо вони і далі будуть покладатися на іноземну підтримку. Офіційний представник МЗС КНР Хуа Чуньїн заявив, що цей закон «серйозно порушує принцип одного Китаю і трьох китайсько-американських консенсусів».

Таким чином, для 45-го президента США порядок денний у взаємовідносинах з КНР визначається здатністю прагматичного поєднання політичних і економічних інтересів за умови уникнення «охолодження» чи різкого загострення відносин з Китаєм.

РОЛЬ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ У ФОРМУВАННІ «М'ЯКОЇ СИЛИ» В ХХІ столітті

У сучасному світі все більше зростає роль глобального міста як одного з найактивніших суб'єктів міжнародних відносин і ефективного агента м'якої сили. Глобальні міста сьогодні «є командними і контрольними пунктами глобальної системи, зосередженням ключових індивідуумів, установ і організацій, що управляють, маніпулюють, диктують і визначають розвиток всього світу». Міста мають основоположне значення для економічного розвитку країни, будучи центрами економічних інновацій, політичної участі та культурного обміну. Згідно з даними Світового банку 80 % світового ВВП генерується в містах, а згідно з дослідженнями McKinsey Global Institute всього 600 міських центрів, на частку яких припадає п'ята частина населення світу, генерує 60 % світового ВВП. Не менш важлива роль міст і як «двигунів» інформаційного і культурного розвитку. Найчастіше саме міста виступають в якості центрів розробки й поширення знань та мистецтва. 95 % інновацій і нових наукових розробок, практично всі університети і науково-дослідні інститути, а також більша частина культурного контенту припадає на міста. Таким чином глобальні міста виступають в якості значного джерела м'якої сили.

Дипломатія міст – це інструмент, за допомогою якого місцева влада може сприяти розвитку соціальної згуртованості, запобіганню конфліктам, створенню стабільних умов, при яких громадяни могли б жити в мирі, демократії і благополуччі. Активний розвиток дипломатії міст підкреслює надзвичайно важливий характер дій місцевої влади в процесі зміцнення міжнародної єдності, миру і громадянського суспільства.

Міста стаючи більш могутніми і впливовими, шукають нові форми співпраці, створюють глобальні мережі, через які міська влада може ділитися досвідом, формулювати цілі, спільно вирішувати проблеми і діяти незалежно від національних урядів. Такі мережеві структури варіюються від широких груп, таких як «Об'єднані міста і місцеві органи влади» (United Cities and Local Governments), яка представляє понад 175 місцевих і регіональних асоціацій управління, до спеціалізованих мереж, таких як «Міста C40» (C40 cities), спрямованих на вирішення проблем сталого розвитку.

Асоціації та організації міст розглядаються не тільки в якості груп інтересів, а й як «точки доступу» на міжнародний рівень, за допомогою яких транслюється бачення тієї чи іншої проблеми. В наш час в світі існує безліч міжнародних, міжміських, міжкордонних інститутів, мереж, де міста співпрацюють один з одним для вирішення проблем зміни клімату, безпеки, імміграції. Формуючи пакти щодо захисту навколишнього середовища, управління міграцією та протидії екстремізму і тероризму, міста інстинктивно визнають свою взаємозалежність і вигоду від співпраці на глобальному рівні.

Можна виділити кілька важливих відмінностей між природою м'якої сили, здійснюваної державами і містами. Дипломатія міста має більш просту структуру, менш прямий вплив і меншу кількість офіційних інструментів на відміну від державної дипломатії. Однак дипломатія міста здійснюється в рамках, що сприяють співробітництву. Міста можуть становити важливу частину національних стратегій, а також розвивати свої власні ініціативи в галузі міжнародного співробітництва.

Міжнародне співробітництво та дипломатія на рівні глобальних міст можуть стати ефективним інструментом і ресурсом «м'якої сили», проте вони повинні узгоджуватися з національними стратегіями та зовнішньополітичними інтересами. Держави повинні активніше використовувати міста в складі свого дипломатичного інструментарію. Політично важливим є розуміння національними урядами тієї ролі, яку глобальні міста можуть грати в підтримці стратегій зовнішньої політики і «м'якої сили».

УДК 327(091)(5–15)(043.2)

Чернишов І. В.,

здобувач кафедри,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВІЙНА 1967 року І ЇЇ ВПЛИВ НА ПАЛЕСТИНСЬКУ ПРОБЛЕМУ

Починаючи з 1949 року палестинське питання переросло в більш широкий арабо-ізраїльський конфлікт. Він мав прояв у повній кількості локальних військових конфліктів у регіоні. Арабо-ізраїльська війна у червні 1967 року мала безпосередній і прямий вплив на палестинське питання. 5 червня 1967 р. ізраїльські ВПС несподівано

атакували єгипетські військові аеродроми. В результаті несподіваної атаки ізраїльтяни знищили на землі практично всі єгипетські літаки. Після знищення єгипетських ВПС ізраїльські сухопутні війська під командуванням генералів Ізраеля Таля, Абрахама Йоффе і Арієля Шарона почали рух у Синайську пустелю. Ізраїльське керівництво через наглядча ООН за перемир'ям генерала Одда Балла направила наступне послання королю Йорданії Хусейну: «Це війна між нами і єгиптянами. Якщо Ви не будете брати в ній участь ми Вам нічого не зробимо». Отримавши ізраїльське послання він сухо заявив; «Йорданія не може брати участь. Вона вже бере участь».

Внаслідок важких боїв ізраїльські війська оволоділи Східним Єрусалимом, включаючи Старе місто. Незабаром після захоплення Єрусалима ізраїльські танки і бронетранспортери захопили Західний берег ріки Йордан. Через декілька днів після вступу Йорданії у війну її армія була повністю знищена. 8 червня після чотирьох днів з початку бойових дій король Хусейн проінформував генерального секретаря ООН про свою згоду щодо припинення вогню, рішення про це було прийнято Радою Безпеки ООН. До цього часу військові дії скінчилися і на єгипетському фронті, єгипетська армія була розбита. 9 червня у вечері Несер виступив по каїрському телебаченню. Заявивши, що він як ніхто інший винен в тому, що сталося, Несер пішов у відставку. Єдиною арабською державою котра, як здавалося б, не була переможена в цій війні була Сирія, Але після знищення єгипетської і йорданської армії міністр оборони Ізраїлю М. Даян зателефонував генералу Д. Елазару і наказав захопити Голанські висоти. Битва продовжувалася всю ніч. А на ранок ізраїльські війська захопили Голани і вже були готові почати наступ на Дамаск. 10 червня о 2 год. 40 хв ізраїльтяни захопили Кунейтру. Після цього ізраїльський представник в ООН отримав вказівки повідомити, що Ізраїль згоден припинити вогонь.

Вже 27 червня 1967 р. Кнесет прийняв два закони згідно з якими законодавство, юрисдикція і адміністрація ізраїльської держави поширюється на райони Східного Єрусалима, а також старого міста. У Ізраїлі майже встановився загальнонаціональний консенсус відносно Єрусалима як «об'єднаного міста» у кордонах 1967 року який є «вічною і неподільною столицею Ізраїлю». Ізраїль окупував Західний берег, сектор Газа і Східний Єрусалим.

На ці події відреагувала РБ ООН своєю резолюцією № 242 від 22 листопада 1967 року, яка в майбутньому стане одним із базових документів у врегулюванні Близькосхідної проблеми. Резолюція № 242, прийнята 22 листопада 1967 р., – невеликий за обсягом

документ. В ньому наголошується, що після «шестиденної війни» 1967 р. ситуація на Близькому Сході спочатку була обговорена Генеральною Асамблеєю ООН, яка передала потім це питання Раді Безпеки. В преамбулі резолюції підкреслюється «неприйнятність захоплення території військовим шляхом» і мовиться про необхідність працювати у напрямі установлення «справедливого і міцного миру», при якому «кожна з держав регіону могла б жити в безпеці».

Стаття 1 резолюції визначала два основні принципи, яких необхідно було дотримуватися при здійсненні заходів, покликаних гарантувати мир на Близькому Сході: вивід Ізраїльських збройних сил з «окупованих в ході останнього конфлікту територій» і відмова від всіх претензій або ситуацій, пов'язаних зі станом війни, пошани і визнання суверенітету, територіальної цілісності і політичної незалежності кожної з держав регіону і їх права жити у мирних, безпечних і визнаних межах без загрози застосування сили або силових акцій.

Стаття 2 підтверджувала необхідність забезпечення гарантій свободи мореплавання через міжнародні водні шляхи в регіоні і досягнення справедливого вирішення проблеми біженців. В ній також мовилося про недопущення порушення територіальної цілісності і політичної незалежності кожної держави регіону шляхом застосування відповідних заходів, включаючи створення демілітаризованих зон.

У момент ухвалення резолюції здавалося, що гострота положення на Близькому Сході, необхідність відновлення роботи Суецького каналу, успішне досягнення великими державами компромісу по резолюції № 242 РБ ООН забезпечать достатньо швидко просування до врегулювання на Близькому Сході.

Арабські держави були налаштовані на те, що міжнародне співтовариство вплине на Ізраїль і наполягатиме на практичному виконанні вимог резолюції № 242 в частині, що стосується виводу ізраїльських військ з окупованих територій. Проте, як незабаром стало абсолютно очевидним, це не могло відбутися з урахуванням жорсткої позиції Ізраїлю, який був схильний розглядати окуповані в ході конфлікту землі як «козирі» для дуже «грунтовної» і неспішної – зорієнтованої на досягнення стійкого миру в масштабах всього регіону – розмови. При цьому, за задумом ізраїльтян, головну увагу необхідно було звернути на питання забезпечення безпеки. Вони наполягали на тому, щоб вже на початковому етапі переговорів були чітко і ясно вирішені питання, пов'язані з формуванням «умов миру» і входженням Ізраїлю в регіональну систему держав зовсім не як «ворожої країна».

Переважає більшість палестинців на Західному березі і в Газі вимушені були стати біженцями. Ті, хто залишався на окупованих

Ізраїлем території після 1967 року, утворили нову категорію, відмінну від категорії осіб, які проживали в межах кордонів Ізраїлю до 1967 року і мали право на ізраїльське громадянство. Цей новий клас складався з людей, що живуть в умовах іноземної військової окупації і підкоряються військовому режиму. Але як палестинці, що знаходилися в межах кордонів Ізраїлю до 1967 року, так і ті з них, хто проживав на окупованих арабських територіях, представляли собою меншість палестинського народу. Більшість тепер перебувало у вигнанні. У червні 1967 року з приблизно 2,7 млн осіб палестинського походження близько 1,7 млн проживали в Ізраїлі чи на окупованій території, близько 1 млн на Західному березі, 400 000 в секторі Газа і 300 000 в районах, що знаходяться під контролем Ізраїлю.

У результаті війни 1967 року майже півмільйона людей покинули свої помешкання, в результаті чого в районах, знов окупованих Ізраїлем, залишилося близько 900 000 палестинців, що в підсумку склало 1,2 млн осіб, які знаходилися під контролем Ізраїлю. 1,5 млн осіб були біженцями у вигнанні, що проживають за кордоном, в той час як їх батьківщина залишалася під контролем держави Ізраїль.

УДК 94(564.3).03«1955/1959»:327.54

Галькевич А.,
магістрантка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТУРЕЦЬКО-ГРЕЦЬКОГО КОНФЛІКТУ НА ОСТРОВІ КІПР

Туреччина та Греція належать до одного геополітичного регіону, внутрішня та зовнішня політика обох країн безпосередньо впливає одна на одну. У 1950-ті рр. у їх взаємовідносинах спостерігались суперечливі тенденції. Насамперед, це певна консолідація, про яку свідчить Балканський пакт, створений разом із Югославією в кінці 1954 р. Уряди трьох країн покладали серйозні сподівання на такий союз, що було відображено в умовах співробітництва й спільній координації військової та оборонної політики. 3 березня 1954 р. вони заснували спільну Консультативну парламентську раду в складі 20 представників від кожної сторони. До того ж 18 лютого 1952 р. Анкара та Афіни підписали Північноатлантичний пакт, що робило їх союзниками в рамках єдиного військово-політичного блоку. США та

Велика Британія розглядали ці території як важливу передову лінію південно-східного флангу НАТО, тому були зацікавлені в стабільності цього регіону для забезпечення своїх стратегічних інтересів. Проте в 50-х рр. XX ст. посилювалися багаточисельні деструктивні фактори, такі як територіальна суперечка між двома країнами в Егейському морі, політика Туреччини відносно своїх національних меншин та кіпрське питання. Міжетнічна напруга на Кіпрі в останні 5 років британського панування – із 1955 по 1960 рр. поглибила розкол у відносинах між Грецією та Туреччиною. Таке регіональне протистояння загрожувало безпеці східно-середземноморського флангу НАТО та стабільності в регіоні.

У повоєнний період греки-кіпріоти розпочали політичну агітацію за національне самовизначення та об'єднання з Грецією. Коли Велика Британія відхилила цю вимогу, Націоналістична організація кіпрських борців (ЕОКА) у квітні 1955 р. розгорнула партизанську війну проти британців, яка протягом наступних років набула значного розмаху. У червні 1958 року Велика Британія оголосила «План партнерства», який передбачав надання більшої автономії грецькій і турецькій громадам у внутрішніх справах при збереженні британського суверенітету над Кіпром. Туреччина прийняла цей план, але Греція і провідник грецького опору на острові, голова православної церкви Кіпру архієпископ Макаріос відхилили його. Британія була змушена погодитися надати незалежність острову за умови забезпечення її стратегічних інтересів у регіоні, а 11.02.1959 р. у Цюриху Греція і Туреччина дійшли згоди щодо структури влади в Республіці Кіпр. 19.02.1959 р. в Лондоні була підписана угода між Грецією, Туреччиною, Великою Британією, архієпископом Макаріосом і доктором Фазілем Кучуком, що представляли відповідно громади грецьких і турецьких кіпріотів. Вона передбачала надання Кіпру незалежності, визнавала можливість його об'єднання з Грецією, а для забезпечення стратегічних інтересів Лондона залишала за ним дві військові бази. Гарантіями незалежності нової держави ставали Велика Британія, Греція і Туреччина. 16.04.1960 р. була проголошена незалежність Кіпру, того ж року він був прийнятий в Організацію Об'єднаних Націй, 1961 р. став членом Співдружності Націй.

Таким чином, Кіпрський конфлікт, або Кіпрська суперечка – територіальний конфлікт між греко-кіпріотами та турко-кіпріотами по відношенню до острова Кіпр, що нині фактично є острівною державою Середземного моря.

Кіпрська проблема це комплекс проблем етнополітичного характеру у відносинах між грецькою і турецькою частинами населення о. Кіпр. Більш того ця проблема має значну кількість особливостей, що відрізняють її від інших подібних етно-територіальних конфліктів.

ЗМІСТ

Політична наука в Україні та зарубіжжі

<i>Іванов М. С.</i> Сучасні стратегії перетворень у системі вищої освіти України: пріоритети та наслідки	1
<i>Громадська Н. А.</i> Сутність та особливості здійснення прикладного політичного аналізу	3
<i>Чупрін Р. В.</i> Бонусні виборчі системи: характеристики та класифікація.....	6
<i>Курілло В. Є.</i> Складові об’єктивного чинника ерозії апартеїду в Південній Африці (кінець 1970-х – початок 1990-х років XX ст.).....	8
<i>Соловйова А. С.</i> «Філософія надії» Е. Блоха.....	10
<i>Лушагіна Т. В.</i> До питання визначення поняття «спроможна територіальна громада».....	13
<i>Орленко М. В.</i> Пріоритети молоді в період трансформацій в Україні	14
<i>Колесніченко Н. М.</i> Національний характер ментальності та її місце в політичній науці.....	16
<i>Шкірчак С. І., Шкірчак К. П.</i> Критика миротворчої діяльності ООН у поглядах представників американської школи політичної науки	19
<i>Мелінчук Н. В.</i> Військове співробітництво України та Словаччини у сфері захисту державного кордону	21
<i>Бідичак Р. П.</i> Шляхи протидії лінгвістичному маніпулюванню та мінімізації його негативного впливу	23
<i>Курандо О. С.</i> Союзницькі зобов’язання США й «віддалене балансування» за часів адміністрації Барака Обами	26
<i>Кравченко О. В.</i> Теоретичні аспекти дослідження альтернативної політичної культури	28
<i>Бойко О. Д.</i> Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: мішені, особливості, інструментарій	30
<i>Веденєєв В. О.</i> Логіка визначення критеріїв виміру політичної відповідальності	33

Актуальні проблеми міжнародних відносин:
глобальний та регіональний аспекти

Богданова Т. Є. США та VIII саміт Америк: очікування та результати	36
Бойченко Г. В. Історія створення бібліотеки Варшавського університету	38
Вовчук Л. А. Діяльність посольства Фінляндії в Києві за часів гетьманату П. Скоропадського	40
Габро І. В. Історія розвитку концепції брендингу.....	42
Годлюк А. М. Інтеграція України до Європейських та Євроатлантичних структур та її значення для європейської безпеки.....	43
Гайдай О. М. Участь П. І. Харитоненка у роботі Всеросійського товариства цукрозаводчиків (до питання торгівлі цукром з південною Персією)	45
Жолонко Т. В. Культурна дипломатія української діаспори в Азербайджані	48
Звездова О. О. Позиція провідних держав світу щодо статусу Придністров'я.....	51
Лимар М. Ю. Global powers and prospects for the U. S. and Europe in the National Intelligence Council forecasts	54
Мартинова Л. С. Ідеологізація культурно-освітнього й атеїзація духовного життя поляків Півдня України в період тоталітаризму	55
Морозова О. С. Місце українсько-польських відносин у внутрішній політиці Польщі	57
Погромський В. О. Діяльність американської адміністрації допомоги на території Польщі за часів Другої Республіки: початковий етап	58
Терещук В. І. Еволюція нормативного виміру міжнародної діяльності центральних органів виконавчої влади, відповідальних за інформаційну політику України.....	60
Тихоненко І. В. Порівняльна характеристика загроз безпеці Пакистану та України.....	63
Тригуб О. П. Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики ЧНУ імені Петра Могили: міжнародна співпраця (2003–2018).....	65

Фесенко М. В. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні постіндустріального суспільства та трансформації міжнародних відносин.....	68
Хмель А. О. Особливості іспанського євроскептицизму та можливості його впливу на зовнішню політику країни	70
Шевчук О. В. Американсько-китайські відносини за президенства Д. Трампа: перезавантаження?.....	73
Бєлоусова Н. Б. Роль глобальних міст у формуванні «м'якої сили» в ХХІ столітті	76
Чернишов І. В. Війна 1967 року і її вплив на Палестинську проблему.....	77
Галькевич А. Передумови виникнення турецько-грецького конфлікту на острові Кіпр.....	80

Редактори *Р. Грубкіна, А. Якименко, Я. Котенко.*
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Хасянова.*
Друк *С. Волинець.* Фальцювальню-палітурні роботи *О. Кутова.*

Підп. до друку 23.05.2018.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 5,12. Обл.-вид. арк. 4,79.
Тираж 40 пр. Зам. № 5504.

Видавець та виготівник: ЧНУ ім. Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

АДРЕСА ОРГКОМІТЕТУ:

ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2018:
СТРАТЕГІЇ КРАЇН ПРИЧОРНОМОРЬСЬКОГО РЕГІОНУ
В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ

XII Міжнародна науково-практична конференція

Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10,
м. Миколаїв, 54003, Україна

Тел.: 8 (0512) 50–03–32,
8 (0512) 76–55–81,
8 (0512) 76–55–99,
факс: 50–00–69, 50–03–33,
E-mail: avi@chmnu.edu.ua, rector@chmnu.edu.ua

